

Biljana Puharić*

Ivana Radić**

PRIMJENA NAČELA SVRHovitosti U POSTUPANJU PREMA MALOLJETNICIMA

U većini modernih država u posljednjim desetljećima, sukladno preporukama međunarodnih dokumenata o načinu postupanja prema maloljetnim počiniteljima u nastojanju da se izbjegnu negativne posljedice provođenja formalnog kaznenog postupka na formiranje ličnosti maloljetnika, u praksi dolazi do znatnog porasta primjene alternativnih sankcija i neformalnih oblika postupanja prema maloljetnim počiniteljima. Kako bi se navedena problematika sustavno obradila, autorice u radu navode temeljne karakteristike i prednosti primjene alternativnih oblika postupanja prema maloljetnim počiniteljima, uz prikaz najvažnijih odredaba međunarodnih dokumenata i nekih stranih zakonodavnih rješenja. Primjena načela svrhovitosti u postupanju prema maloljetnim počiniteljima u našem maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu nije novost, nego dugotrajna praksa, koja se zrcali i u važećem zakonskom rješenju. Zakon o sudovima za mladež omogućuje široku primjenu načela svrhovitosti u svim fazama kaznenog postupanja prema maloljetnim počiniteljima, ali je u praksi najvažnija njegova primjena u prethodnom postupku, kada odluku donosi državni odvjetnik primjenom odredaba o bezuvjetnoj svrhovitosti (čl. 71. ZSM-a) i uvjetovanoj svrhovitosti (čl. 72. ZSM-a), te odlučivanje primjenom načela svrhovitosti kada je u tijeku izvršenje kazne ili odgojne mjere (čl. 73. ZSM-a). Navedene odredbe ZSM-a autorice analiziraju kroz praksu Općinskog državnog odvjetništva u Splitu navodeći pojedinačne slučajeve i ističući uočene prednosti i nedostatke u njihovoj primjeni.

* Biljana Puharić, zamjenica županijskog državnog odvjetnika, koja obnaša dužnost v. d. Općinske državne odvjetnice u Splitu

** Ivana Radić, dipl. iur., znanstvena novakinja na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

1. UVOD

U posljednjih nekoliko desetljeća u većini europskih država u praksi dolazi do znatnog porasta primjene alternativnih sankcija i neformalnih oblika postupanja, posebno prema maloljetnim počiniteljima. U velikom broju zemalja porast primjene neformalnih oblika postupanja u praksi posljedica je reformi unutar kaznenopravnog sustava. One su velikim dijelom potaknute odredbama međunarodnih dokumenata, koji ističu kako države trebaju razvijati mjere alternativne kaznenom postupku i omogućiti njihovu široku primjenu u praksi, posebno prema maloljetnicima, kako bi se, sukladno načelu minimalne intervencije, izbjegle negativne posljedice vođenja formalnog kaznenog postupka na ličnost i razvoj maloljetnika.

Zakon o sudovima za mladež iz 2011.¹ (u daljnjem tekstu: ZSM/2011) omogućava široku primjenu načela svrhovitosti prema maloljetnim počiniteljima u svim fazama kaznenog postupka, ali je u praksi najvažnije odlučivanje temeljem načela svrhovitosti u prethodnom postupku, kada odluku o tome da se prema maloljetniku neće pokrenuti postupak može donijeti samo državni odvjetnik. Državni odvjetnik svoju odluku o tome da prema maloljetniku neće pokrenuti kazneni postupak može i uvjetovati njegovim prethodnim ispunjenjem jedne ili više posebnih obveza, čiji je broj u čl. 72. st. 1. ZSM/2011 znatno proširen. Prema tome državni odvjetnik u prethodnom postupku ima ovlasti da maloljetniku izrekne posebne obveze kao neformalne sankcije bez prethodnog utvrđenja njegove krivnje. Navedene zakonske ovlasti državno odvjetništvo u praksi znatno koristi te se formalni kazneni postupak pokreće prema sve manjem broju maloljetnih počinitelja, čime se ostvaruje intencija o primarnosti neformalnih oblika postupanja te se može reći kako je odlučivanje primjenom načela svrhovitosti u maloljetničkom kaznenom pravu od iznimke u praksi postalo gotovo pravilo. Dajući državnom odvjetniku široke ovlasti u primjeni načela svrhovitosti u kaznenom postupku prema maloljetnicima, zakonodavac mu je dao i veliku odgovornost jer državni odvjetnik u svojem radu i odlučivanju prema maloljetnim počiniteljima mora ostvariti specifične ciljeve maloljetničkog kaznenog prava, koje je prije svega usmjereno na odgoj maloljetnika i na njegov pravilan razvoj. Učestala primjena odredaba svrhovitosti u postupanju prema maloljetnim počiniteljima i u našoj praksi zahtjeva da se analizira postojeće zakonsko rješenje, uz prikaz najvažnijih međunarodnih dokumenata i nekih stranih zakonskih rješenja koja su utjecala na naše zakonodavstvo. Kako bismo dobili cjelovitu sliku o važnosti i primjeni načela svrhovitosti u praksi, za potrebe ovog rada koristit ćemo podatke o primjeni načela svrhovitosti u radu Općinskog državnog odvjetništva u Splitu.²

¹ Zakon o sudovima za mladež, NN 84/2011, 143/2012, 148/2013, 56/2015.

² Na pomoći u prikupljanju podataka o primjeni načela svrhovitosti u radu Općinskog državnog odvjetništva u Splitu zahvaljujemo višoj državnoodvjetničkoj savjetnici Animiru Šimundić i defektologinji Lučani Jakas.

2. PREDNOSTI I NEDOSTATCI PRIMJENE NEFORMALNIH OBLIKA POSTUPANJA PREMA MALOLJETNIM POČINITELJIMA

Od sredine dvadesetog stoljeća stavljanjem sve većeg naglaska na položaj pojedinca u društvu i razvojem koncepta ljudskih prava postupno dolazi do približavanja i prenošenja pojedinih elemenata anglo-američkog tipa kaznenog postupka u kontinentalni i shvaćanja kaznenog postupka kao poligona za rješavanje socijalnih konflikata.³ Tako su europske zemlje, po uzoru na zakonska rješenja zemalja anglosaksonskog pravnog kruga, u svrhu efikasnijeg rješavanja maloljetničke delinkvencije i izbjegavanja negativnih posljedica provođenja formalnog kaznenog postupka na formiranje ličnosti maloljetnika,⁴ u svoja zakonodavstva implementirale institut „izvansudskog poravnanja“ kao alternativu formalnom sudskom postupku, za koju se u stručnoj literaturi rabi naziv *diversion* (preusmjeravanje, skretanje, promjena smjera).⁵ Pod diverzijom se u najširem smislu razumiju svi oblici reakcije države na kažnjivo ponašanje koji omogućuju odustajanje od provedbe kaznenog postupka bez formalnog sankcioniranja počinitelja.⁶ *Diversion* se najčešće primjenjuje u slučaju kada je počinitelj priznao počinjenje lakšeg kaznenog djela ukoliko i ostale okolnosti slučaja upućuju na to da za postizanje svrhe kažnjavanja provođenje formalnog kaznenog postupka nije potrebno. Odluka o nepokretanju kaznenog postupka često ovisi i o tome hoće li počinitelj uspješno ispuniti jednu ili više preuzetih obveza određenih od strane nadležnog tijela. Temelj za primjenu mjera *diversiona* u kaznenom postupku upravo je načelo svrhovitosti, koje u odnosu na načelo legaliteta kaznenog progona ne zahtijeva provedbu formalnog postupka i donošenje sudske odluke u svim slučajevima.⁷ Kao najčešće prednosti primje-

³ Više o uzrocima promjene tradicionalnog koncepta kontinentalnog kaznenog postupka vidi u: Krstulović, A., *Nagodbe stranaka u suvremenom kaznenom postupku*, Kaznenopravno-kriminalistička biblioteka „Vladimir Bayer“, HUKZP – MUP, Zagreb, 2007, str. 5-12. Vidi i: Krapac, D. i sur., *Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije*, VI. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2014, str. 93-99.

⁴ Mora se razumjeti kako izbjegavanje formalnog postupka nije isto i ne smije se smatrati izbjegavanjem odgovornosti i određenih obveza koje bi trebalo nametnuti počinitelju. Prema: Stefanovska, V., Restorativni pristup policije u sistemima maloletničke pravde, *Temida - časopis o viktimizaciji, ljudskim pravima i rodu*, godina 13, br. 3, rujan 2010., str. 44.

⁵ Prema: Cvjetko, B., Singer, M., *Kaznenopravna odgovornost mladeži u praksi i teoriji*, Zagreb, Organizator, 2011, str. 337.

⁶ Prema: Koller-Trbović, N., Gmaz-Luški, V., Primjena izvansudske nagodbe (medijacije) u pretkaznenom postupku prema maloljetnicima i mlađim punoljetnim osobama, HLJKPP, Zagreb, vol. 13, br. 2/2006, str. 936. Vidi više: Dünkel, F., *Diversion: A Meaningful and Successful Alternative to Punishment in European Juvenile Justice Systems*, u: Junger-Tas, J., Dünkel, F. (ur.), *Reforming Juvenile Justice*, Springer, 2009, str. 147-165.

⁷ Dünkel, F., Pruin, I., Grzywa, J., *Sanctions systems and sentencing practice*, u: Dünkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin, I. (ur.), *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situa-*

ne alternativnih oblika postupanja prema maloljetnim počiniteljima navode se izbjegavanje negativne stigmatizacije i etiketiranja maloljetnika, ali i činjenica kako je primjena neformalnih oblika postupanja često efikasnija i primjerenija reakcija, sukladno načelu proporcionalnosti izricanja maloljetničkih sankcija, prema maloljetnim počiniteljima, koji u pravilu čine lakša kaznena djela epizodnog karaktera. Njihova primjena također pridonosi boljoj procesnoj ekonomiji i organizaciji pravosuđa (rasterećuje rad suda, smanjuje cjelokupne troškove kaznenog postupka te njegovo trajanje), omogućuje bolju resocijalizaciju maloljetnika⁸ i u skladu je sa specifičnom svrhom maloljetničkog kaznenog postupka, kojem je cilj odgojno utjecati na maloljetnika i njegov daljnji razvoj.⁹

Često se neke od prethodno navedenih prednosti mogu pretvoriti i u nedostatke u slučaju nepravilne i nedosljedne primjene alternativnih oblika postupanja u praksi. Položaj počinitelja u nekim slučajevima može ovisiti ne samo o okolnostima vezanima za počinjeno kazneno djelo nego i o spremnosti počinitelja na suradnju i dogovor s državnim tijelima, ali i o službeniku kojem je slučaj dodijeljen. Učestala primjena alternativnih oblika postupanja i za bagatelna kaznena djela može rezultirati uvođenjem u pravosudni sustav većeg broja maloljetnika, čime se dodatno širi mreža socijalne kontrole. Primjenom alternativnih oblika postupanja posredno se mijenjaju odredbe materijalnog prava, slabi generalnopreventivna svrha kaznenopravnih sankcija te se narušava načelo pravičnosti kaznenog postupka i ustavno načelo jednakosti svih građana pred zakonom, jer se u neformalnim postupcima počinitelju nikada ne može jamčiti ista razina procesnih prava kao i u formalnom kaznenom postupku.¹⁰

tion and Reform Developments, 2nd and revised edition, Forum Verlag Godesberg, 2011, vol. 4, str. 1650-1651.

⁸ *Ibid.*, str. 1653-1654. Cvjetko i Singer također navode kako su prednosti primjene alternativnih oblika postupanja: izbjegavanje stigmatizacije maloljetnika, brža reakcija na počinjeno djelo, snažnije odgojno djelovanje, rasterećenje sudova, koji onda imaju mogućnost baviti se težim kriminalitetom, izbjegavanje nepotrebne socijalne kontrole. V. Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 338.

⁹ Zakon o sudovima za mladež nigdje izričito ne navodi koja je svrha postupka prema maloljetnicima, ali u svojim pojedinim odredbama navodi kako se prema maloljetniku neće voditi postupak niti primijeniti sankcija ukoliko se njihova svrha može ostvariti i bez provođenja formalnog postupka. U skladu s navedenim, funkcija je kaznenog postupka prema maloljetniku ostvarenje odgojne i zaštitne svrhe maloljetničkih sankcija. Prema: Carić, A., Provedba standarda Ujedinjenih naroda za maloljetničko pravosuđe u hrvatskom maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu, *Zbornik radova PF u Splitu*, god. 43, br. 1/2006, str. 4.

¹⁰ Prema: Carić, M., Načelo svrhovitosti (oportuniteta) kaznenog progona iz čl. 175. Zakona o kaznenom postupku i njegova primjena u praksi, *HLJKPP*, Zagreb, vol. 8, br. 1/2001, str. 606-608. Vidi isto: Krstulović, A., *op. cit.* (bilj. 3), str. 5-12.

3. MEĐUNARODNI DOKUMENTI KAO TEMELJ PRIMJENE NEFORMALNIH OBLIKA POSTUPANJA U KAZNENOM POSTUPKU PREMA MALOLJETNICIMA

Od sredine 80-ih godina 20. stoljeća međunarodni dokumenti u svojim odredbama jasno naglašavaju kako bi u postupanju prema maloljetnim počiniteljima prednost trebalo dati alternativnim sankcijama i neformalnim oblicima postupanja kao efektivnim mjerama kaznenopravne politike prema maloljetnicima.¹¹ Jedan od najvažnijih međunarodnih dokumenata s aspekta maloljetničkog kaznenog prava svakako su Pekinška pravila,¹² koja u Pravilu 11.1. navode da „... kad god je to primjereno, treba razmotriti mogućnost rješavanja slučajeva maloljetničkog kriminaliteta bez formalnog suđenja pred nadležnim tijelom“ te da takvim oblicima postupanja treba dati važnu ulogu u rješavanju maloljetničke delinkvencije. Prema Pekinškim pravilima, nacionalna zakonodavstva trebaju omogućiti da policija, tužiteljstvo ili druge službe koje se bave maloljetnim počiniteljima imaju diskrecijske ovlasti za donošenje konačne odluke, bez prethodnog provođenja formalnog sudskog postupka, uz mogućnost naknadnog upućivanja maloljetnika na odgovarajuće društvene službe.¹³ Konvencija UN-a o pravima djeteta¹⁴ u čl. 40. st. 3. t. b) također navodi kako je potrebno da države osiguraju odgovarajuće mjere „... za postupanje s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela bez posezanja za sudskim postupcima,

¹¹ Dünkel, F., Pruin, I., Grzywa, J., *op. cit.* (bilj. 7), str. 1651.

¹² Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za primjenu sudskih postupaka prema maloljetnicima iz 1985. // *UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile justice*. Pekinška pravila prihvaćena su na Općoj skupštini UN-a Rezolucijom 40/33 od 29. 11. 1985. Tekst Pekinških pravila na hrvatskom jeziku dostupan je u: Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 721-747.

¹³ U svrhu zaštite maloljetnika i izbjegavanje bilo kakve prisile prema njemu, Pravila navode kako je za svako odustajanje od redovitog kaznenog postupka nadležno tijelo dužno pribaviti pristanak maloljetnika, njegovih roditelja ili skrbnika. Prema: Pekinška pravila 11.1., 11.2., 11.3. i Komentar. Više o usklađenosti našeg zakonskog rješenja o primjeni načela svrhovitosti s Pekinškim pravilima vidi: Carić, A., *op. cit.* (bilj. 9), str. 6-7. Vidi još: Vodeća načela UN-a za prevenciju mladenačke delinkvencije iz 1990. tzv. Rijadske smjernice, Pravilo 5. i 6. // *The United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency, 1990*; Standardna minimalna pravila UN-a za alternativne kaznene mjere 45/110 (Tokijska pravila), Pravilo 5. // *The United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures*.

¹⁴ Konvencija o pravima djeteta, *Službeni list SFRJ* br. 15/1990, *Narodne novine –Međunarodni ugovori* br. 12/1993, 20/1997 // *UN Convention on the Rights of the Child, CRC*. Tekst Konvencije dostupan na: http://www.unicef.hr/upload/file/300/150215/FILENAME/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta.pdf (posljednji put posjećeno: 5.11.2015.). Vidi isto: Opća preporuka br. 10. Odbora za prava djeteta UN-a (2007) // *General Comment No. 10 (2007) Children's rights in juvenile justice, CRC/C/GC/10*, od 25. travnja 2007. godine. Dio B Opće preporuke (§ 22.-29.) odnosi se na primjenu alternativnih mjera prema djeci.

uz osiguranje punog poštivanja ljudskih prava i pravne zaštite.¹⁵ Preporuka Vijeća ministara br. R(87)20 o društvenim reakcijama na maloljetničku delinkvenciju u svojem drugom dijelu navodi kako bi države članice trebale razviti „postupak odvracanja i posredovanja” u svrhu izbjegavanja negativnih posljedica provođenja formalnog kaznenog postupka na razvoj i ličnost maloljetnika. Prema Preporuci, u takvim postupcima konačnu odluku može donijeti policija ili tužitelj, uz prethodni pristanak maloljetnika i aktivno sudjelovanje njegovih roditelja. Tijekom vođenja alternativnih postupaka posebno treba voditi računa o pravima i obvezama maloljetnog počinitelja, ali i njegove žrtve.¹⁶

Smjernice Odbora ministara o pravosuđu prilagođenom djeci¹⁷ u dijelu B. Pravosuđe prilagođeno djeci prije sudskog postupka¹⁸ također ističu kako se u postupanju prema maloljetnicima, kada je to u njihovu najboljem interesu, trebaju primjenjivati mjere *diversiona* poput mirenja, izvansudske nagodbe i slične alternativne mjere. Smjernice ističu kako primjena alternativnih oblika postupanja ne smije predstavljati prepreku pravu djeteta na pristup pravosuđu jer djeca trebaju biti temeljito obaviještena o mogućnostima vođenja sudskog

¹⁵ Iz odredaba Konvencije prvi put nedvosmisleno proizlazi da je dijete autonomni pravni subjekt s korpusom pripadajućih prava i sloboda prilagođenih njegovim potrebama. Više o važnosti Konvencije o pravima djeteta za položaj maloljetnika u kaznenom postupku vidi: Kovačević, M., Maloletničko pravosuđe u Evropi i maloletnici kao aktivni učesnici krivičnog postupka, *Zbornik radova PF Splitu*, god. 51, br. 4/2014, str. 879-894.

¹⁶ *Recommendation N ° R(87)20 of the Committee of Ministers to member states on „Social reaction to juvenile delinquency“*, prihvaćena od strane Vijeća ministara 17. rujna 1987., Pravilo 2. i 3. Tekst Preporuka dostupan na mrežnim stranicama Vijeća Europe: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/CDPC%20documents/CDPC%20%282013%29%207%20Compilation%20of%20the%20different%20legal%20instrument%20related%20on%20justice%20for%20children%20and%20juvenile%20delinquency.pdf> (posljednji put posjećeno 5. 11. 2015.) Više o međunarodnim dokumentima koji se primjenjuju prema maloljetnicima vidi u: Božičević-Grbić, M., Roksandić Vidlička, S., *Reforma maloljetničkog kaznenog prava i sudovanja*, HLJKPP, Zagreb, vol. 18, br. 2./2011, str. 679-705; Koller Trbović, N. (ur.), *Izvensudska nagodba u kaznenom postupku prema mladima u sukobu sa zakonom u Republici Hrvatskoj*, Zagreb, UNICEF, 2013, str. 31-43; Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 13-38.

¹⁷ *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice*, 17. 11. 2010., dostupne na mrežnim stranicama Vijeća Europe: <http://www.coe.int>. Smjernice su dio Strategije Vijeća Europe o pravima djece donesene s ciljem prilagodbe nacionalnih pravnih sustava posebnim potrebama djece te približavanja stvarnog stanja međunarodnim načelima, zbog čega se od država članica u tom smjeru očekuje učinkovitije djelovanje. Vidi više: Hrabar, D., Nova procesna prava djeteta – europski pogled, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, vol. 4, br. 1/2013, str. 9-10.

¹⁸ Prilikom donošenja ZSM/2011 zakonodavac je posebno istaknuo Smjernice Odbora ministara kao važan međunarodni dokument o čijem se sadržaju vodilo računa prilikom donošenja novog ZSM-a. V. Konačan prijedlog Zakona o sudovima za mladež, Vlada Republike Hrvatske, srpanj 2011., str. 36.

postupka, kao i o mogućim alternativama te o posljedicama svake od ponuđenih opcija.¹⁹

Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o postupovnim jamstvima za djecu osumnjičenu ili optuženu u kaznenim postupcima COM (2013) 822 (u daljnjem tekstu: Prijedlog Direktive) ima za cilj utvrditi zajedničke minimalne standarde o postupovnim pravima djece u Europskoj uniji kako bi se osiguralo da djeca koja su osumnjičena ili optužena u kaznenom postupku mogu razumjeti i pratiti postupak i „učinkovitim sudjelovanjem“ u njemu ostvariti pravo na pošteno suđenje.²⁰ Prijedlog Direktive određuje kako svako dijete i nositelji roditeljske odgovornosti moraju biti odmah obaviješteni o svim pravima koje dijete ima tijekom kaznenog postupka.²¹ Prema Prijedlogu Direktive, dijete koje je osumnjičeno ili optuženo u kaznenom postupku, uključujući i postupke koje mogu rješavati i javni tužitelji, ima pravo na pravnu pomoć

¹⁹ Prilikom donošenja odluke o tome jesu li ponuđene alternativne opcije za njih poželjne djeca imaju pravo na pravni savjet i pomoć i na izražavanje vlastitog mišljenja, koje se mora uzeti u obzir. Djetetu se mora jamčiti ista razina zaštite u sudskom i izvansudskom postupku. V. čl. 21.–24. Smjernice Odbora Ministara o pravosuđu prilagođenom djeci.

²⁰ *Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on procedural safeguards for children suspected or accused in criminal proceedings COM (2013) 822 final.* Tekst Prijedloga Direktive dostupan je na mrežnim stranicama Europskog parlamenta: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com%282013%290822_/com_com%282013%290822_hr.pdf, (posljednji put posjećeno 5. 11. 2015.) Prijedlog Direktive COM (2013) 822 dio je Stockholmskog programa, kojim se želi staviti naglasak na jačanje prava pojedinca u kaznenom postupku. Prijedlog Direktive odnosi se na djecu, odnosno osobe mlađe od 18 godina, protiv kojih je pokrenut kazneni postupak od trenutka kada su osumnjičene ili optužene da su počinile kazneno djelo do okončanja postupka, na djecu koja su predmet postupka na temelju europskog uhiđenog naloga od trenutka uhićenja u državi članici izvršenja te na svu djecu koja nisu osumnjičena ili optužena, ali su za vrijeme policijskog ispitivanja ili ispitivanja nekog drugog pravosudnog tijela to postala. Prema čl. 2. Prijedloga Direktive COM (2013) 822. S obzirom na to da je cilj Direktive uspostaviti minimalna procesna jamstva za djecu osumnjičenu ili optuženu u kaznenom postupku na europskoj razini, Direktiva izričito navodi kako je zato ona u svojem sadržaju obuhvatila samo ona procesna jamstva koja su minimalno potrebna za ostvarenje navedenog cilja. Upravo iz navedenog razloga Direktiva nije u svoj tekst unijela odredbe o dobi za kaznenu odgovornost, osnivanju sudova za mlade i pravila o odstupanju od pravosudnih sustava jer bi usklađivanje zakonskih odredaba država članica EU-a o navedenim pitanjima zahtijevalo znatne promjene unutar sustava kaznenog pravosuđa u pojedinim državama članicama. Vidi načelo proporcionalnosti i načelo supsidijariteta, Prijedlog Direktive COM (2013) 822, str. 10.

²¹ O svojim procesnim pravima djeca trebaju biti obaviještena sukladno Direktivi 2013/48/EU Europskog parlamenta i Vijeća o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhiđenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima tijekom trajanja lišenja slobode.

odvjetnika i tog se prava dijete ne može odreći.²² Za vrijeme trajanja kaznenog postupka potrebno je uzeti u obzir posebne potrebe djeteta u smislu njegove zaštite, obrazovanja, osposobljavanja i društvene integracije te je, u skladu s navedenim, u odgovarajućoj fazi kaznenog postupka, ali obvezno prije podizanja optužnice, svako dijete potrebno pojedinačno procijeniti.²³ Svako ispitivanje djeteta prije podizanja optužnice koje provodi policija, druga tijela za provedbu zakona ili sudska tijela treba biti audiovizualno snimljeno.²⁴ Kazneni postupak koji uključuje djecu treba se rješavati hitno i s dužnom pozornošću, bez sudjelovanja javnosti kako bi se zaštitila privatnost djeteta i članova njegove obitelji i olakšala njegova integracija u društvo. Dijete treba biti osobno nazočno na raspravi na kojoj se odlučuje o njegovoj krivnji uz nositelje roditeljske odgovornosti. Tijekom kaznenog postupka s djetetom treba postupati s poštovanjem, uzimajući u obzir njegovu dob, posebne potrebe, zrelost i razinu shvaćanja te zato u takvim postupcima trebaju sudjelovati stručnjaci koji su posebno osposobljeni za rad s djecom.²⁵

Iz navedenih standarda međunarodnih dokumenata koji državama predstavljaju osnovu za preispitivanje i izmjenu vlastitog zakonodavstva²⁶ proizlazi kako u postupanju prema maloljetnim počiniteljima treba izbjegavati vođenje formalnog sudskog postupka. Kako bi se ostvarilo navedeno, potrebno je da države svojim zakonskim odredbama omoguće diskrecijsko pravo odlučivanja nadležnim tijelima, koje može rezultirati donošenjem konačne odluke i izricanjem neformalnih sankcija, bez provođenja formalnog sudskog postup-

²² U Prijedlogu Direktive izričito se navodi kako se to odnosi i na postupke prema djeci koje u nekim državama članicama mogu rješavati javni tužitelji na način da sami određuju kaznu ili odlučuju o odbačaju predmeta tek kada dijete ispuni određene uvjete. Prema. čl. 6. st. 2. Prijedloga Direktive.

²³ V. čl. 7. Prijedloga Direktive. Pojedinačne ocjene izvršavaju se uz usku uključenost djeteta, a one se mogu međusobno razlikovati po svojem opsegu i detaljima s obzirom na okolnosti predmeta, težinu počinjenog kaznenog djela i osobnu situaciji svakog djeteta. Važno je da države članice osiguraju da se tijekom trajanja postupka pojedinačne ocjene mogu ažurirati sukladno promijenjenim okolnostima.

²⁴ Čl. 9. st. 1. Prijedloga Direktive. Iznimno se neće audiovizualno snimati ispitivanje djeteta prije podizanja optužnice ukoliko to nije razmjerno s obzirom na složenost predmeta, težinu navodnog kaznenog djela i moguću sankciju.

²⁵ Prijedlog Direktive također naglašava kako je svako oduzimanje slobode djeteta prije osude krajnja mjera koju treba izbjegavati s obzirom na njezinu opasnost za fizički, psihički i društveni razvoj djeteta. Umjesto pritvora države članice trebaju osigurati primjenu adekvatnih alternativnih mjera. Vidi čl. 10., čl. 11. i čl. 12. Prijedloga Direktive. Svako dijete koje je uhićeno ili pritvoreno ima pravo na liječnički pregled kako bi se utvrdilo njegovo opće psihičko i fizičko stanje te je svako ispitivanje djeteta lišenog slobode potrebno audiovizualno snimati. V. čl. 8. i čl. 9. st. 2. Prijedloga Direktive.

²⁶ Više o utjecaju međunarodnih dokumenata na nacionalna zakonodavstva vidi: Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 35-36.

ka. Nadležno tijelo za donošenje takvih odluka prema međunarodnim dokumentima više nije samo sud nego i javni tužitelj, a pod određenim zakonskim pretpostavkama i policija, ali uz uvjet da osobe koje rade u navedenim tijelima budu posebno osposobljene za rad s djecom. Međunarodni dokumenti posebno naglašavaju kako je djecu i njihove roditelje potrebno adekvatno informirati o njihovim pravima u kaznenom postupku, ali i mogućim alternativnim opcijama, te navode kako je za donošenje konačne odluke u prethodnim fazama kaznenog postupka potrebno imati pristanak djeteta. Ukoliko se prema djetetu pokrene kazneni postupak, djetetu kao optuženiku moraju se jamčiti ista procesna prava kao i odraslom počinitelju kako bi ostvarilo pravo na pravično suđenje.²⁷

4. PRIMJENA NAČELA SVRHovitosti U POSTUPANJU PREMA MALOLJETNICIMA U NEKIM STRANIM ZAKONODAVSTVIMA

U svim europskim državama postoji mogućnost da se prijava protiv maloljetnog počinitelja odbaci ili da se već započeti kazneni postupak prekine jer se smatra kako daljnje vođenje postupka prema njemu nije svrhovito. U većini europskih zemalja ta je mogućnost regulirana u okviru prethodnog postupka, kada u pravilu konačnu odluku donosi državni odvjetnik, dok u manjem broju država pravo na donošenje odluke temeljem svrhovitosti ima i policija. U Njemačkoj i Austriji odlučivanje primjenom načela svrhovitosti u prethodnom postupku spada, kao i u našem zakonodavstvu, isključivo u ovlasti državnog odvjetnika, ali ne i policije.²⁸ Policija u Njemačkoj nema ovlasti odlučivati o odbačaju kaznene prijave temeljem svrhovitosti, ali zato može surađivati s državnim odvjetnikom na način da mu dostavi svoje mišljenje o osnovanosti primjene načela svrhovitosti u pojedinom slučaju na temelju podataka koje je prikupila o maloljetniku, posebno o njegovu prijašnjem životu i o tome jesu li maloljetniku već prethodno bile izrečene odgojne mjere.²⁹ S druge strane

²⁷ Više o pravu na pravično suđenje u kaznenom postupku prema maloljetnicima vidi: Božičević-Grbić, M., Roksandić Vidlička, S., *op. cit.* (bilj. 16), str. 679-715.

²⁸ U Njemačkoj postoje i jaki povijesni razlozi zašto policija nema ovlasti za odlučivanje na temelju načela svrhovitosti, a vezani su za period nacističkog režima, kada je u Njemačkoj policija uvelike zloupotrebljavala svoje ovlasti. U skladu s navedenim, policija je dužna strogo se pridržavati načela legaliteta i prijaviti svako počinjeno kazneno djelo. Prema: Dünkler, F., *Juvenile Justice in Germany: Between Welfare and Justice*, u: Junger-Tas, J., Decker, Scott H. (ur.), *International Handbook of Juvenile Justice*, Springer, 2006, str. 228. Vidi i: Meier, Rössner, Schöch, *Jugendstrafrecht*, 3. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 2013, str. 40.

²⁹ Većina pokrajina u Njemačkoj sastavila je smjernice o alternativnim mjerama, koje sadržavaju kriterije i pravila za primjenu načela svrhovitosti što ih u svojem svakodnevnom radu koristi i policija. Vidi više: Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 342-343.

u Engleskoj i Walesu policija, u skladu s tradicijom zemalja sustava *common law*, ima određene diskrecijske ovlasti temeljem kojih može samostalno odlučiti kako postupiti prema maloljetnom počinitelju. U Engleskoj policija može maloljetnom počinitelju lakšeg kaznenog djela na licu mjesta gdje je zatečen u počinjenju kaznenog djela ili u policijskoj postaji usmeno izreći neformalno upozorenje, koje se nigdje ne evidentira i ne može se spominjati u budućim sudskim postupcima.³⁰ Od 2013. u Engleskoj policija ima ovlasti izricanja *youth cautions* i *youth conditional cautions*.³¹ *Youth caution* (u daljnjem tekstu YC) može se izreći maloljetniku koji je priznao počinjenje kaznenog djela za koje policija ima dovoljno dokaza za podizanje optužnice, ali smatra kako prema maloljetniku nije svrhovito pokretati kazneni postupak ili mu izreći težu mjeru, odnosno *youth conditional caution*. Prilikom odlučivanja o izricanju YC-a policija uzima u obzir maloljetnikov prethodni život te težinu i vrstu počinjenog kaznenog djela.³² Policija je nakon izricanja YC-a maloljetnika dužna uputiti na nadležni *Youth Offending Team* (YOT),³³ koji zatim mora napraviti procjenu maloljetnikove osobne i obiteljske situacije i u skladu s prikupljenim podacima odlučiti o potrebi daljnjeg usmjeravanja maloljetnika na izvršenje

³⁰ Primjena neformalnih upozorenja nakon zakonske reforme 1998. u praksi u je potpunosti iščezla jer je *Home Office* izričito naglasio kako svaki maloljetnik mora odgovarati za počinjeno kazneno djelo i kako je svako počinjeno kazneno djelo potrebno evidentirati. Policija je do 2013. imala ovlasti za izricanje dvije vrste upozorenja: *reprimands* i *final warning*. Vidi detaljnije: Dignan, J., England and Wales, u: Dünkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin, I. (ur.), *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments*, 2nd revised edition, Forum Verlag Godesberg, 2011, vol. 1, 365-366.

³¹ Prema section 135 (1) Legal Aid Sentencing and Punishment of Offenders Act 2012. Navedena izmjena stupila je na snagu 8. travnja 2013. Vidi: Sections 66ZA and 66ZB Crime and Disorder Act 1998, uvedeni section 135 (2) Legal Aid Sentencing and Punishment of Offenders Act 2012. (chapter 7, section 135–138, str. 119-121). Propisi su dostupni na: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/10/pdfs/ukpga_20120010_en.pdf (posljednji put posjećeno: 5. 11. 2015.).

³² YC je zamišljen kao jedan oblik formalne izvansudske nagodbe između policije i maloljetnika, čijom se primjenom nastoji ostvariti proporcionalan odgovor na počinjeno kazneno djelo. Izricanje YC-a nije zakonski ograničeno s obzirom na vrstu i težinu počinjenog kaznenog djela, iako u praksi policija navedeno uzima u obzir prilikom donošenja svoje odluke. YC se može izreći istom maloljetniku i više puta te se može izreći i maloljetniku koji je već prethodno bio osuđen ili mu je već bila izrečena neka druga sankcija. Vidi više: http://www.cps.gov.uk/legal/v_to_z/youth_offenders/#a37 (posljednji put posjećeno 5. 11. 2015.).

³³ YOT je jedno od najvažnijih tijela unutar engleskog maloljetničkog pravosudnog sustava, koje je u sustav uvedeno velikom zakonskom reformom 1998. Radi se o tijelima koja djeluju na lokalnoj razini, a sastavljena su od stručnjaka iz različitih područja. Svaki YOT sastoji se od predstavnika policije, socijalne službe, probacijskog sustava, školskog sustava, sustava zdravstva i slično. YOT-ovi su zaduženi za koordinaciju i provođenje pojedinih elemenata maloljetničkog pravosuđa u svojoj lokalnoj jedinici i za nadzor i izvršenje pojedinih maloljetničkih sankcija. Vidi više: Dignan, J., *op. cit.* (bilj. 30), str. 370-371.

određenih rehabilitacijskih programa.³⁴ Policija može izreći *youth conditional caution* (u daljnjem tekstu: YCC) maloljetniku koji je pred ovlaštenom osobom priznao počinjenje kaznenog djela ukoliko i tužitelj smatra kako, unatoč postojanju dovoljno dokaza, podizanje optužnice protiv maloljetnika nije svrhovito, nego je dovoljno izreći mu YCC.³⁵ Izricanje YC i YCC moguće je i u slučaju kada je protiv maloljetnika već podignuta optužnica ukoliko tužitelj smatra kako okolnosti slučaja upućuju na to da bi prema maloljetniku ipak bilo primjerenije izreći navedene mjere, ali su takvi slučajevi u praksi rijetki.³⁶

Sve europske zemlje poznaju mogućnost primjene bezuvjetne svrhovitosti, odnosno odustajanje od kaznenog progona prema maloljetniku bez naknadne intervencije.³⁷ U Njemačkoj državni odvjetnik ima mogućnost da odustane od kaznenog progona (bezuwjetna svrhovitost) u slučaju kada je maloljetnik počinio kazneno djelo s niskim stupnjem krivnje i ukoliko smatra kako ne postoji javni interes za pokretanje kaznenog postupka prema maloljetniku.³⁸ U praksi se bezuwjetna svrhovitost primjenjuje u slučaju kada se radi o tipičnim maloljetničkim kaznenim djelima, kojima nije nanesena velika imovinska šteta i kada državni odvjetnik smatra kako za postizanje svrhe kažnjavanja maloljetniku nije potrebno izreći odgojnu mjeru.³⁹ U Austriji jednako tako državni odvjetnik odluku o nepokretanju kaznenog postupka (bezuwjetna svrhovitost) može donijeti u slučaju maloljetnika koji je počinio kazneno djelo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, kojim nije uzrokovana smrtna posljedica, i ukoliko smatra kako prema maloljetnom počinitelju

³⁴ Prema: Section 66ZB (1) Crime and Disorder Act, 1998. / section 135 (2) Legal Aid Sentencing and Punishment of Offenders Act 2012.

³⁵ Prije izricanja YCC-a maloljetnik se mora detaljno upoznati s uvjetima izricanja YCC-a i s posljedicama kršenja uvjeta izrečene mjere, odnosno da će se u tom slučaju prema njemu pokrenuti kazneni postupak. Nakon toga maloljetnik potpisuje ugovor, u kojem moraju biti navedeni svi detalji počinjenog kaznenog djela, njegovo priznanje, pristanak nadležnog YOT-a te uvjeti izvršenja mjere. I YCC se može izricati više puta prema istom počinitelju, kao i prema maloljetniku kojem je prethodno bila izrečena neka druga sankcija. Prema: Section 48 i Schedule 9 Criminal Justice and Immigration Act 2008. (str. 208.), amend section 65 Crime and Disorder Act 1998 i sections 66A to H Crime and Disorder Act 1998. Svi propisi dostupni su na: <http://www.legislation.gov.uk/>.

³⁶ Prema: http://www.cps.gov.uk/legal/v_to_z/youth_offenders/#a666.

³⁷ Više o mjerama koje se u europskim zemljama mogu primijeniti prema maloljetnim počiniteljima vidi u: Dünkel, F., Pruin, I., Grzywa, J., *op. cit.* (bilj. 7), str. 1681-1683.

³⁸ V. § 45. (1) *Jugendgerichtsgesetz* (u daljnjem tekstu: JGG). Radi se o temeljnoj vrsti bezuwjetne svrhovitosti u skladu s uvjetima propisanim u § 153. njemačkog StPO-a (*Strafprozeßordnung*), koja se u pravilu primjenjuje prema počiniteljima lakših kaznenih djela (*Vergehen*, § 12 par 2. StGB-a, *Strafgesetzbuch*).

³⁹ U praksi se bezuwjetna svrhovitost primjenjuje i prema maloljetnim recidivistima u slučaju kada je od prethodno počinjenog kaznenog djela prošao duži vremenski period. Prema: Esser, R., *The Juvenile Justice System in Germany*, u: Giostra, G., Patanè, V. (ur.), *European Juvenile Justice Systems*, Giuffrè Editore, Milano, 2007, str. 155.

nije potrebno primijeniti odredbe o uvjetovanoj svrhovitosti.⁴⁰ Odluke temeljem bezuvjetne svrhovitosti u praksi se obično donose u slučaju neproblematičnih maloljetnika, za koje se smatra kako će se već samom intervencijom nadležnih tijela postići dovoljan specijalnopreventivni učinak.⁴¹

U praksi većine zemalja ipak se češće primjenjuje uvjetovana svrhovitost, kada se slučaj odbacuje i postupak prekida tek ukoliko maloljetni počinitelj ispuni neku od izrečenih obveza, poput naknade štete, mirenja, rada za opće dobro, nastavka školovanja, prihvaćanja zaposlenja i sl. U Njemačkoj državni odvjetnik odluku o odbačaju kaznene prijave može uvjetovati ispunjenjem određenih obveza⁴² u slučaju kada je maloljetnika priznao počinjenje kaznenog djela te državni odvjetnik smatra kako za postizanje svrhe kažnjavanja prema maloljetniku nije potrebno pokrenuti kazneni postupak, ali je potrebno izreći mu odgovarajuće obveze. Državni odvjetnik maloljetniku može naložiti: da izvrši određeni posao (§ 10. st. 1. t. 4. JGG-a), da se nagodi s oštećenikom (§ 10. st. 1. t. 7. JGG-a),⁴³ da sudjeluje na tečaju provjere znanja prometnih propisa (§ 10. st. 1. t. 9. JGG-a), a uz prethodnu suglasnost suda i sljedeće obveze: da maloljetnik prema vlastitim mogućnostima popravi štetu nanесenu kaznenim djelom, da se osobno ispriča oštećeniku, da izvrši određene poslove, da uplati određeni iznos novca u korist neke institucije koja služi za opće dobro.⁴⁴ Sud nije vezan prijedlogom državnog odvjetnika o određenoj obvezi, što znači kako se sud može odlučiti za izricanje neke druge obveze. Ukoliko maloljetnik izvrši izrečenu obvezu, državni odvjetnik odbacuje slučaj, a u suprotnom može

⁴⁰ § 6. Jugendgerichtsgesetz, Tekst zakona dostupan na: http://www.jusline.at/Jugendgerichtsgesetz_%28JGG%29.html (posljednji put posjećeno 5. 11. 2015.). Nakon donesene odluke, ukoliko to smatra potrebnim, državni odvjetnik može poslati zahtjev prema skrbničkom (*Vormundschaftsgericht*) ili starateljskom sudu (*Pflegeschaftsgericht*) da se maloljetnika formalno pouči o nedopuštenosti njegova ponašanja i posljedicama počinjenog djela. Prema: Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 340.

⁴¹ Prema: Bruckmüller, K., Pilgram, A., Stummvoll, G., Austria, u: Dünkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin, I. (ur.), *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments*, 2nd revised edition, Forum Verlag Godesberg, 2011, vol. 1, str. 52.

⁴² V. § 45. (3) JGG-a. Njemački JGG razlikuje upute (*Weisungen*) od posebnih dužnosti (*Auflagen*). Upute u zakonu nisu taksativno navedene, a imaju svrhu utjecati na maloljetnikov život i ponašanje. Posebne su dužnosti u zakonu taksativno navedene, a maloljetniku se izriču s ciljem da ga se upozori na ozbiljnost i štetnost njegova delinkventnog ponašanja. Vidi više: Meier, Rössner, Schöch, *op. cit.* (bilj. 28), str. 174-192, 197-203.

⁴³ Radi se o *Täter-Opfer-Ausgleich*, tj. izvansudskoj nagodbi. Više o njezinoj primjeni u njemačkoj praksi vidi: Doak, J., O'Mahony, D., Developing mediation and restorative justice for young offenders across Europe, u: Dünkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin, I. (ur.), *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments*, vol. 4, 2nd revised edition, Forum Verlag Godesberg, 2011, str. 1726-1728.

⁴⁴ V. § 45. (3) JGG-a. Prema: Dünkel, F., Germany, u: Dünkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin, I. (ur.), *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments*, 2nd revised edition, Forum Verlag Godesberg, 2011, vol. 1, str. 52.

dalje nastaviti kazneni postupak prema maloljetniku.⁴⁵ U Austriji državni odvjetnik svoju odluku o odustanku od kaznenog progona također može uvjetovati ispunjenjem jedne ili više obveza u slučaju kada je maloljetnik počinio kazneno djelo za koje se može izreći novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina i ukoliko ne postoje posebni generalnopreventivni razlozi koji bi upućivali na potrebu provođenja kaznenog postupka i kažnjavanja maloljetnika. Pored navedenog maloljetnik mora pristati na ispunjenje jedne ili više obveza: da plati u korist države određeni iznos novca iz sredstava kojima može sam raspolagati (tzv. *Geldbetrags*, čl. 200. StPO-a); da izvrši rad za opće dobro, koji u jednom danu ne može trajati više od šest, a tjedno više od 20 sati, odnosno ukupno ne više od 120 sati (*Gemeinnützige Leistung*, §. 202. StPO-a); podvrgne se roku kušnje u trajanju od jedne do dvije godine, uz zaštitni nadzor ili ispunjenje obveza, osobito da prema mogućnostima nadoknadi ili popravi pričinjenu štetu ili na drugi način „poravna“ posljedice djela (čl. 203. StPO-a); nagodi se s oštećenikom (*Tatausgleich*,⁴⁶ čl. 204. StPO-a).⁴⁷ Mjera koja se maloljetniku izriče kao posebna obveza primjenom uvjetovane svrhovitosti mora biti povezana s počinjenim kaznenim djelom, odgovarati potrebama i mogućnostima maloljetnika te mu olakšati reintegraciju u društvo.⁴⁸

Nakon što je pokrenut kazneni postupak prema maloljetniku, ovlast za donošenje odluke primjenom načela svrhovitosti u većini zemalja prelazi na sud za mladež. U Njemačkoj sud za mladež ima ovlasti obustaviti kazneni postupak prema maloljetniku u slučaju kada su ispunjeni uvjeti prema § 45. JGG-a (bezuvjatna svrhovitost); u slučaju kada su maloljetniku već izrečene posebne obveze od strane državnog odvjetnika (uvjetovana svrhovitost), čime je donošenje presude postalo suvišno; u slučaju maloljetnika koji je priznao počinjene kaznenog djela, a sud smatra kako mu je potrebno izreći neku od posebnih obveza predviđenih § 45. (3) JGG-a bez donošenja presude ili u slučaju kada utvrdi kako se radi o maloljetniku koji nije kazneno odgovoran.⁴⁹ Nakon što

⁴⁵ Prema: Esser, R., *op. cit.* (bilj. 39), str. 157.

⁴⁶ Radi se o *Aussergerichtlicher Tatausgleich*, odnosno izvansudskoj nagodbi. Više o njezinoj primjeni u praksi u Austriji vidi: Doak, J., O'Mahony, D., *op. cit.* (bilj. 43), str. 1720-1722.

⁴⁷ V. § 7. JGG-a. Prema: Maleczky, O., *Jugendstrafrecht*, 4. Auflage, MANZ, Wien, 2008, str. 17-18.

⁴⁸ Uvjetovana svrhovitost ne može se primijeniti prema maloljetniku koji je počinio kazneno djelo s visokim stupnjem krivnje, kazneno djelo sa smrtnom posljedicom ili kada postoje razlozi specijalne prevencije koji zahtijevaju kažnjavanje maloljetnika, kao ni u slučaju mlađih punoljetnika. Za primjenu uvjetovane svrhovitosti potreban je prethodni pristanak maloljetnog počinitelja neovisno o tome je li postignut dogovor ili suradnja sa žrtvom kaznenog djela. Prema: Bruckmüller, K., Pilgram, A., Stummvoll, G., *op. cit.* (bilj. 41), str. 53.

⁴⁹ V. § 47. (1) JGG-a. U Njemačkoj praksi nisu rijetki slučajevi kada pred sud dolaze maloljetnici koji su već izvršili određenu posebnu obvezu, najčešće se radi o medijaciji, i u takvim slučajevima sudovi obično odlučuju kako je provođenje kaznenog postupka nesvrhovito upravo prema odredbi § 47. JGG-a. Prema: Dünkel, F., *op. cit.* (bilj. 28), str. 229.

je prema maloljetniku pokrenut kazneni postupak, odluku temeljem načela svrhovitosti u Austriji pod istim formalnim uvjetima koje vrijede za državnog odvjetnika (bezuovjetna i uvjetovana svrhovitost) može donijeti i sud za mladež. Radi se o odluci suda koja nije izjednačena s presudom, ali je važno naglasiti kako u odlučivanju suda i državnog odvjetnika ipak postoji razlika. Ovlasti suda u primjeni uvjetovane svrhovitosti šire su u odnosu na one državnog odvjetnika jer sud ima mogućnost da takvu odluku donese i prema počiniteljima kaznenih djela za koje je propisana kazna zatvora dulja od pet godina iako u austrijskoj teoriji još uvijek postoje nedoumice o tome koliko daleko sežu te ovlasti suda.⁵⁰ U velikom broju država tijekom odlučivanja primjenom načela svrhovitosti u postupak su uključena i tijela socijalne službe na način da procjenjuju maloljetnikovu osobnu situaciju, savjetuju pravosudna tijela prilikom donošenja odluke i nadziru izvršenje izrečenih obveza.⁵¹

5. PRIMJENA NAČELA SVRHovitosti PREMA MALOLJETNIM POČINITELJIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Možemo reći kako primjena načela svrhovitosti prema maloljetnim počiniteljima na području Hrvatske nije nikakva novost uvedena ZSM-om 1997.,⁵² već praksa duga gotovo cijelo stoljeće. Već je i Naredba iz 1918. u svojem § 20. predviđala da državni odvjetnik može suda dati izjavu da „ne nalazi razloga ni za podignuće optužbe, ni za nastavak postupka“ kad je smatrao kako je učinjeno „kažnjivo djelo tako neznatno da je obustava postupka poželjna u interesu budućeg vladanja i čudorednog razvitka mlađahnog lica.“⁵³ Tijekom 20. stoljeća odredbe o primjeni načela svrhovitosti prema maloljetnim počiniteljima bile su sadržane u odredbama Zakona o kaznenom postupku i nisu se znatnije

⁵⁰ Prema: Bruckmüller, K., Pilgram, A., Stummvoll, G., *op. cit.* (bilj. 41), str. 52-53.

⁵¹ Tijela socijalne skrbi posebno veliku ulogu imaju u skandinavskim zemljama, poput Švedske. Više o švedskom sustavu maloljetničkog kaznenog pravosuđa vidi u: Haverkamp, R., Sweden, u: Dünkkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin, I. (ur.), *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments*, 2nd revised edition, Forum Verlag Godesberg, 2011, vol. 3, str. 1355-1388.

⁵² Zakon o sudovima za mladež 1997., *Narodne novine* br. 111/1997, 27/1998, 12/2002, 84/2011 (u daljnjem tekstu ZSM/1997).

⁵³ Cjeloviti tekst Naredbe Bana Hrvatske, Slavonije i Dalmacije br. 20829 o „Kažnjavanju i zaštićivanju mladeži“ od 13. 12. 1918. godine nalazi se u knjizi: Ratković, S., *Savremeno staranje za djecu i mladež*, Narodna zaštita, Tiskara K. Zemałjske tiskare, Zagreb, 1920, str. 58-67. Više o primjeni načela svrhovitosti prema odredbama Naredbe vidi: Singer, M., *Pedsetogodišnjica Naredbe bana Hrvatske o kažnjavanju i zaštićivanju mladeži, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Zagreb, god. 18, br. 14, str. 464-468.

mijenjale.⁵⁴ Donošenjem Zakona o sudovima za mladež 1997.⁵⁵ za odlučivanje temeljem načela svrhovitosti prema maloljetnim počiniteljima više se nisu primjenjivale odredbe iz Zakona o kaznenom postupku, nego posebne odredbe čl. 63.-65. ZSM/1997. U ZSM/1997 zadržani su isti kriteriji svrsishodnosti kao i u prethodnim zakonskim rješenjima, ali je primjena načela svrhovitosti omogućena za širi krug kaznenih djela.⁵⁶ Prema odredbi čl. 64. ZSM/1997 državni je odvjetnik prvi put mogao svoju odluku o odustanku od kaznenog progona prema maloljetnom počinitelju i uvjetovati prethodnim ispunjenjem određenih obveza.⁵⁷ Uvođenjem uvjetovane svrhovitosti u ZSM/1997 hrvatski je zakonodavac još jednom pokazao kako na području maloljetničkog kaznenog zakonodavstva naša zakonska rješenja prate najnovija dostignuća i trendove u razvoju suvremenog maloljetničkog kaznenog prava.⁵⁸

5.1. Odluka državnog odvjetnika o nepokretanju kaznenog postupka

Nakon zaprimanja kaznene prijave prema maloljetniku državni odvjetnik za mladež kao jedini ovlašteni tužitelj⁵⁹ prema podacima iz spisa preispituje

⁵⁴ Vidi § 442., § 443. i § 451. Zakonika o krivičnom postupku Jugoslavije iz 1929., čl. 436. Zakonika o krivičnom postupku od 10. rujna 1953., čl. 429. Zakonika o krivičnom postupku iz 1968., čl. 468. Zakona o krivičnom postupku iz 1976., čl. 455. Zakona o krivičnom postupku iz 1993. Detaljnije o primjeni načela svrhovitosti prema maloljetnim počiniteljima na području Hrvatske tijekom 20. stoljeća vidi u: Hirjan, F., Singer, M., *Maloljetnici u krivičnom pravu*, Zagreb, Globus, 1991, str. 365-374.; Carić, M., *op. cit.* (bilj. 10), str. 612-614.

⁵⁵ Više o ZSM/1997 i njegovim karakteristikama vidi: Kocijančić, E.: Kaznena djela maloljetnika i neka zapažanja uz Nacrt Zakona o sudovima za mladež, HLJKPP, Zagreb, vol. 3, br. 1/1996, str. 143-156. Vidi: Rittossa, D., Božičević Grbić, M., Zakon o sudovima za mladež-reformski zahvati i praktične dileme, HLJKPP, Zagreb, vol. 19, br. 2/2012, str. 630-667.

⁵⁶ U ZSM/1997 podignuta je visina zapriječene kazne zatvora za primjenu načela svrhovitosti s kaznenih djela za koja je propisna kazna zatvora do tri godine na kaznena djela za koja je zapriječena kazna zatvora do pet godina, čime je omogućena primjena načela svrhovitosti za širi krug kaznenih djela. Kao razlog za podizanje visine zapriječene kazne navodi se kako su sudovi do tada često bili opterećeni postupcima za lakša kaznena djela, za koja se gotovo unaprijed moglo znati da će završiti obustavom. Perić, L., Primjena posebnih obveza prema čl. 64. Zakona o sudovima za mladež, HLJKPP, Zagreb, vol. 6, br. 2/1999, str. 419.

⁵⁷ V. čl. 64. st. 1. i 2. ZSM/1997.

⁵⁸ Zanimljivo je da su državna odvjetništva s primjenom propisa iz čl. 64. ZSM-a (uvjetovana svrhovitost) započela još tijekom izrade Nacrta ZSM-a, ali na način da su odluku o nepokretanju kaznenog postupka temeljila na odredbi o bezuvjetnoj svrhovitost. Primjena uvjetovane svrhovitosti u praksi je prvotno zaživjela prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela zlouporabe opojne droge. Vidi više: Cvjetko, B., Formalne i neformalne sankcije u maloljetničkom kaznenom pravu, HLJKPP, Zagreb, vol. 6, br. 2/1999, str. 351-354.

⁵⁹ Čl. 50. i čl. 74. ZSM/2011. Više o načelu oficijelnosti kaznenog progona vidi: Krapac, Davor i sur., *op. cit.* (bilj. 3.), str. 89-99.

postoji li osnovanost sumnje, pri čemu se podrazumijeva da je prijava potkrijepljena svim relevantnim podacima. Ukoliko utvrdi kako postoje razlozi za odbačaj prijave iz čl. 206. st. 1. Zakona o kaznenom postupku,⁶⁰ u svezi čl. 70. ZSM/2011, prijava se odbacuje, kao i u slučaju kada ocijeni kako se radi o beznačajnom kaznenom djelu iz čl 33. KZ-a.⁶¹ O svojoj odluci državni je odvjetnik, uz navođenje razloga, dužan obavijestiti oštećenika, kao i policiju⁶² u slučaju da je ona podnijela prijavu.⁶³ Već u ovoj, možemo reći „prvoj fazi“ odlučivanja državni odvjetnik mora sa sigurnošću isključiti postojanje bilo kojeg od razloga za odbačaj kaznene prijave navedenih u čl. 206. ZKP-a kako bi dalje mogao odlučivati o primjeni načela svrhovitosti. U slučaju da državni odvjetnik u svojoj odluci pogriješi i prema maloljetniku za kojeg je trebao odbaciti kaznenu prijavu odluči ne pokrenuti kazneni postupak, ali na temelju načela svrhovitosti, važno je istaknuti kako pravne posljedice nikako nisu jednake, jer bi u tom slučaju državni odvjetnik zapravo utvrdio kako je maloljetnik osnovano sumnjiv da je zaista počinio kazneno djelo, što nije slučaj ukoliko su ispunjeni uvjeti iz čl. 206. ZKP-a. Prilikom odlučivanja državni odvjetnik mora imati na umu kako su odredbe ZSM-a samo jedan mali dio kaznenopravnog sustava Republike Hrvatske te kako za pokretanje kaznenog

⁶⁰ Zakon o kaznenom postupku, *Narodne novine* br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 121/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014. Kaznenu prijavu protiv maloljetnika državni će odvjetnik odbaciti obrazloženim rješenjem ukoliko iz same prijave proizlazi kako prijavljeno kazneno djelo nije kazneno djelo za koje se progon vrši po službenoj dužnosti, da je nastupila zastara ili je djelo obuhvaćeno amnestijom, pomilovanjem, ili je već pravomoćno presuđeno ili postoje druge okolnosti koje isključuju kazneni progon; postoje okolnosti koje isključuju krivnju; ako nema osnovane sumnje da je osumnjičenik počinio prijavljeno kazneno djelo ili ako podaci u prijavi upućuju na zaključak da prijava nije vjerodostojna.

⁶¹ Kazneni zakon, *Narodne novine* br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015. Ista se odluka donosi i u slučaju kada je u postupku utvrđeno kako osoba u vrijeme počinjenja kaznenog djela nije navršila 14 godina, odnosno kaznena se prijava odbacuje ili se postupak obustavlja, a podaci o djelu i počinitelju dostavljaju se centru za socijalnu skrb. Prema: čl. 49. ZSM/2011.

⁶² O svojoj odluci o odbačaju kaznene prijave državni odvjetnik nije dužan obavijestiti centar za socijalnu skrb, ali bi ga trebao obavijesti o svim saznanjima i činjenicama do kojih je došao prikupljanjem podataka o maloljetniku, a koji upućuju na potrebu poduzimanja mjera radi zaštite prava i dobrobiti maloljetnika. Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 335.

⁶³ Prema čl. 70. st. 2. ZSM/2011, nakon primitka obavijesti oštećenik može u roku od osam dana zahtijevati da vijeće za mladež odluči o pokretanju postupka. U slučaju da vijeće donese pozitivnu odluku, nadležni je državni odvjetnik dužan nastaviti postupak prema maloljetniku. Više o mogućim odlukama državnog odvjetnika o odbačaju kaznene prijave po općim propisima vidi: Vnućec, Z., Babić, J., Horjan, A., Šuperina, M., *Pravna osnova za odbačaj kaznenih prijava podnesenih od strane policije*, *Policija i sigurnost*, Zagreb, god. 23, br. 1/2014, str. 17-19.

postupka prema maloljetniku i za izricanje maloljetničkih sankcija moraju biti ispunjene sve opće pretpostavke propisane općim zakonima.⁶⁴

Tablica 1.

Podaci o primjeni načela svrhovitosti u Republici Hrvatskoj

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
PRIJAVLJENE	3270	3376	3113	2553	1952
Postupak nije pokrenut	2104 (64,3%)	2253 (66,7%)	2341 (75,2%)	1826 (71,5%)	1235 (63,2%)
Razlozi svrhovitosti	1588	1717	1871	1435	1004
Pripremni postupak obustavljen	246	220	132	68	121
Razlozi	108	98	85	45	81
OPTUŽENE	1269	1084	778	637	626
OSUĐENE	925	814	626	545	564
Obustavljen postupak	344	270	152	92	62
Razlozi svrhovitosti	127	113	54	29	16

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Statistička izvješća 2010.-2014.

Ukoliko se promatraju podaci za Republiku Hrvatsku za posljednjih pet godina o tome u kojoj se fazi kaznenog postupka donosi najviše odluka temeljem primjene načela svrhovitosti, jasno je kako se najveći broj takvih odluka donosi u fazi prethodnog postupka od strane državnog odvjetnika za mladež. Iz prikazanih podataka proizlazi kako iz godine u godinu imamo manji broj prijavljenih, a time i osuđenih maloljetnika, što upućuje na pad ukupnog broja maloljetnih počinitelja i maloljetničkog kriminaliteta. Unatoč padu broja prijavljenih maloljetnika postotak odluka utemeljenih na primjeni načela svrhovitosti u prethodnom postupku ostao je isti te je u posljednjih pet godina i u laganom porastu. Na godišnjoj razini od ukupnog broja prijavljenih maloljetnika prema kojima postupak nije pokrenut prema njih otprilike 75,5 % (2010.) do 81,3 % (2014.) postupak nije pokrenut temeljem odluke državnog odvjetnika sukladno odredbama čl. 71.-73. ZSM/2011. Ukoliko se ti podaci promatraju s obzirom na ukupan broj prijavljenih maloljetnika, onda je vidljivo kako u odnosu na ukupan broj prijavljenih maloljetnika za polovicu njih konačnu odluku donosi državni odvjetnik u prethodnom postupku. Smatramo kako upravo navedeni podaci upućuju na važnost odlučivanja državnog odvjetnika u prethodnom postupku, posebno ukoliko se to uspoređi s brojem maloljetnika

⁶⁴ V. čl. 3., čl. 70. ZSM/2011. Vidi više: Hirjan, F., Singer, M., *Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2002, str. 49-50, 139-142.

koji su optuženi, odnosno osuđeni. Iz godine u godinu imamo pad boja optužaba, odnosno formalni kazneni postupak provodi se prema otprilike jednoj četvrtini od ukupnog broja prijavljenih maloljetnika (2013. prijave – 2553, optužbe – 637; 2014. prijave -1952, optužbe - 626), što upućuje na to da se o velikom broju maloljetnih počinitelja odluka donosi u prethodnim fazama kaznenog postupanja, bez vođenja formalnog kaznenog postupka pred sudom za mladež.

Tablica 2.

Podaci o primjeni načela svrhovitosti u radu ODO-a u Splitu

Primjena načela svrhovitosti	2013.		2014.	
Ukupan broj prijavljenih maloljetnika	263	100,0	153	100,0%
Postupak nije pokrenut iz razloga svrhovitosti	188	71,48	91	59,47%
Bezuvjetna svrhovitost (čl. 71. ZSM/2011)	79	42,0	34	37,4
Uvjetovana svrhovitost (čl. 72. ZSM/2011)	69	36,7	45	49,4
Odluka temeljem čl. 73. ZSM/2011	40	21,3	12	13,2

Iz navedenih podataka proizlazi kako se u praksi ODO-a u Splitu načelo svrhovitosti primjenjuje u otprilike 70 % svih odbačaja, od čega se u jednakoj mjeri primjenjuju bezuvjetna i uvjetovana svrhovitost, dok se u manjoj mjeri donose odluke temeljem čl. 73. ZSM/2011.

U slučajevima primjene uvjetovane svrhovitosti najčešće izricana posebna obveza jest uključivanje maloljetnika u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja (2013. – 23 maloljetnika; 2014. – 23 maloljetnika). Druga najčešće izricana posebna obveza jest uključivanje maloljetnika u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade (2013. - 16 maloljetnika, 2014. - 10 maloljetnika). ODO u Splitu maloljetnicima često izriče dvije ili više posebnih obveza (2013. – 21 maloljetnik; 2014. - 12 maloljetnika). Iz navedenih podataka vidi se kako ODO u Splitu po broju odluka na temelju načela svrhovitosti u prethodnom postupku ne odstupa od državnog prosjeka. U ODO-u u Splitu praćenjem kretanja maloljetničkog kriminaliteta tijekom 2013. i 2014. godine također je zabilježen pad prijavljenih maloljetnika za 25 %, ⁶⁵ kao i pad broja recidivista, jednim dijelom i zbog

⁶⁵ U razdoblju 2013. i 2014. u radu ODO-a Splitu evidentiran je pad broja maloljetnih počinitelja djelomično i zbog primjene novog Kaznenog zakon, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. Njime je kod nekih kaznenih djela uneseno novo kvalificirano obilježje „osoba ranjiva zbog životne dobi“ umjesto dotadašnjeg obilježja „dijete“, čime je npr. kazneno djelo vršnjačkog nasilja s posljedicom lake tjelesne ozljeda dekriminalizirano, kao i zbog činjenice da je

uspješne primjene načela svrhovitosti u praksi, posebno uvjetovane svrhovitosti.

5.2. Načelo svrhovitosti u Zakonu o sudovima za mladež

Zakon o kaznenom postupku u čl. 2. st. 3.⁶⁶ propisuje da je državni odvjetnik dužan pokrenuti kazneni postupak ukoliko postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo za koje se postupak pokreće po službenoj dužnosti i nema zakonskih smetnja za progon te osobe. Radi se o načelu legaliteta kaznenog progona, čija je svrha da jamči kako će državni odvjetnik i druge državne vlasti kojima je povjeren kazneni progon u pokretanju kaznenog postupka sa svakim počiniteljem kaznenog djela postupati na jednak način.⁶⁷ Navedeno načelo ipak ne vrijedi beziznimno jer u određenim slučajevima država suspendira njegovu primjenu, zbog ekonomičnosti, ali i zbog sve češćeg shvaćanja o nužnosti mirnog rješavanja interpersonalnih konflikata unutar društvene zajednice izbjegavanjem kaznenog postupka. U takvim slučajevima državni odvjetnik postupa temeljem načela svrhovitosti, odnosno, iako postoje svi zakonski uvjeti za progon, državni odvjetnik ne treba i ne smije pokrenuti kazneni postupak ukoliko utvrdi kako bi vođenje kaznenog postupka i kažnjavanje počinitelja u konkretnom slučaju bili s državnog stajališta nesvrshodni.⁶⁸

kazneno djelo zlouporabe opojne droge iz čl. 173. st. 1. Kaznenog zakona, *Narodne novine* br. 110/1997, 27/1998, 50/2000, 129/2000, 84/2005, 51/2001, 111/2003, 190/2003, 105/2004, 71/2006, 110/2007, 152/2008, 57/2011, 77/2011, 125/2011, 143/2012, u međuvremenu postalo prekršajno djelo.

⁶⁶ Prema Tomaševiću, navedena odredba upućuje na to da je u našem kaznenom procesnom pravu prihvaćeno i načelo legaliteta i načelo svrhovitosti kaznenog progona. Prema načelu legaliteta, državni odvjetnik mora vršiti kazneni progon uvijek kad su ispunjeni zakonski uvjeti, a prema načelu svrhovitosti, državni će odvjetnik, ukoliko utvrdi postojanje zakonskih uvjeta, kazneni progon vršiti samo ako zaključiti kako je to s aspekta javnog prohibitivnog svrhovito (oportuno). Iz toga se na prvi pogled može učiniti kako su navedena načela međusobno suprotstavljena i da jedno isključuje drugo, ali ipak ona imaju jedan zajednički element - oba se mogu primijeniti samo ukoliko su ispunjeni zakonski uvjeti. Ako takvi uvjeti za vršenje progona postoje, tada po načelu legaliteta državni odvjetnik mora, a po načelu oportuniteta može, vršiti kazneni progon. Prema: Tomašević, G., *Kazneno procesno pravo, Opći dio: Temeljni pojmovi*, Udžbenici Sveučilišta u Splitu, Split, 2011, str. 198–204.

⁶⁷ Krapac, D. i sur., *op. cit.* (bilj. 3), str. 99–108.

⁶⁸ Tijekom vremena odnos između načela legaliteta i načela svrhovitosti mijenjao se, a u posljednje vrijeme načelo svrhovitosti od iznimke je postalo gotovo ravnopravno s načelom legaliteta, dovodeći na izvjestan način u pitanje funkciju održavanja pravnog mira utemeljenu na načelu legaliteta. Prema: Carić, M., *op. cit.* (bilj. 10), str. 605.

Prema odredbama ZSM-a, odluku o tome da se prema maloljetnom počinitelju neće pokrenuti ili dalje nastaviti već pokrenuti kazneni postupak mogu donijeti jedino državni odvjetnik za mladež i sud za mladež u različitim fazama kaznenog postupka. U stadiju prethodnog postupka državni odvjetnik može odlučiti o tome da nema osnove za daljnje vođenje postupka prema maloljetniku temeljem čl. 71.-73. ZSM/2011,⁶⁹ a navedene će odredbe biti detaljnije obrađene u daljnjem dijelu rada.

U slučaju kada je prema maloljetnom počinitelju vođen pripremni postupak⁷⁰ državni odvjetnik može na temelju prikupljenih podataka nakon završenog pripremnog postupka ili staviti prijedlog za izricanje maloljetničke sankcije ili donijeti rješenje o obustavi pripremnog postupka. Državni odvjetnik rješenje o obustavi pripremnog postupka, među ostalim, može donijeti i ukoliko smatra kako daljnje vođenje postupka prema maloljetniku nije svrhovito. U tom slučaju državni odvjetnik smatra kako unatoč činjenici da je maloljetnik počinio kazneno djelo zbog kojeg je vođen pripremni postupak postoje okolnosti koje upućuju na to da mu nije svrhovito izricati odgojnu mjeru.⁷¹ Nakon što je donio rješenje o obustavi pripremnog postupka, državni je odvjetnik dužan o svojoj odluci u roku od osam dana obavijestiti oštećenika i centar za socijalnu skrb nadležan za postupanje sukladno prebivalištu ili boravištu maloljetnika. Nakon primitka obavijesti oštećenik ima mogućnost da u roku od osam dana zahtijeva od vijeća za mladež nadležnog suda da odluči o nastavku postupka. Ukoliko vijeće za mladež ocjeni da je zahtjev oštećenika osnovan, državni će odvjetnik nastaviti postupak prema maloljetniku.⁷² Državni odvjetnik ovu svoju zakonsku mogućnost koristi u puno manjem opsegu nego u slučajevima kada se ne vodi pripremni postupak, što je vidljivo iz podataka u

⁶⁹ Odredbe čl. 71.-73. ZSM/2011 vezano za primjenu načela svrhovitosti u postupanju prema maloljetnim počiniteljima predstavljaju iznimku od načela legaliteta kaznenog progona (čl. 71.-73. ZSM/2011), a neke od njih i iznimku od načela oficijelnosti kaznenog progona (čl. 72. ZSM/2011). Prema: Krapac, D. i sur., *op. cit.* (bilj. 3), str. 103.

⁷⁰ Čl. 75. st. 1. ZSM/2011. Prema maloljetniku će se provesti pripremni postupak u slučajevima kada je, sukladno odredbama ZKP-a, potrebno provesti istragu. Prema čl. 216. ZKP-a istraga se može provesti za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora teža od pet godina, a mora se provesti u slučaju ako postoji osnovana sumnja da je okrivljenik počinio kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora teža od petnaest godina ili kazna dugotrajnog zatvora te ako postoji osnovana sumnja da je okrivljenik počinio protupravno djelo u stanju neubrojivosti.

⁷¹ V. čl. 79. st. 2. ZSM/2011. Prema: Petö-Kujundžić, Lana, *Zakon o sudovima za mladež s osvrtnom na novine od 2011. g. - 2013. g.*, Zagreb, 2013, str. 44.

⁷² Čl. 79. st. 3., čl. 80. ZSM/2011. S obzirom na to da se pripremni postupak pokreće samo u slučaju kada se radi o težim kaznenim djelima, smatramo opravdanim rješenje zakonodavca kojim se donesena odluka kontrolira od strane suda za mladež na zahtjev oštećenika. U slučaju kada je općinski državni odvjetnik donio rješenje o obustavi pripremnog postupka, o zahtjevu oštećenika odlučivat će sud iste nadležnosti, odnosno općinski sud. Za prijašnje zakonsko rješenje vidi čl. 77. ZSM/1997.

Tablici 1, jer se odluke temeljem ove zakonske odredbe donose u otprilike 80 do 100 slučajeva godišnje (2010. –108, 2014. – 81).

Završetkom prethodnog postupak državni odvjetnik nije više ovlašten ocjenjivati je li vođenje kaznenog postupak prema maloljetniku svrhovito, nego ta ovlast prelazi na sud za mladež. Nakon što je državni odvjetnik podnio obrazloženi prijedlog za izricanje sankcije, predsjednik vijeća za mladež dužan je ispitati osnovanost podnesenog prijedloga te je, među ostalim, dužan utvrditi i je li daljnje vođenje postupka prema maloljetniku svrhovito. Ukoliko predsjednik vijeća ustanovi da daljnje vođenje postupka prema maloljetniku sukladno čl. 71. st. 1. i čl. 73. ZSM/2011 više nije svrhovito, rješenjem će odbaciti prijedlog za izricanje sankcije. Protiv ovog rješenja državni odvjetnik i oštećenik mogu podnijeti žalbu, o kojoj će odlučiti vijeće za mladež višeg suda.⁷³ Iz zakonskih odredaba jasno proizlazi kako je u ovoj fazi odlučivanja o svrhovitosti daljnjeg vođenja postupka prema maloljetniku sud za mladež vezan istim formalnim i materijalnim uvjetima kao i državni odvjetnik kada odlučuje temeljem svrhovitosti u prethodnom postupku. Osim na početku formalnog kaznenog postupka, sud za mladež ima zakonsku ovlast da, nakon što je na sjednici vijeća ili na glavnoj raspravi utvrdio kako je maloljetnik počinio kazneno djelo, donese rješenje o obustavi postupka jer smatra kako u konkretnom slučaju prema maloljetnom počinitelju izricanje kazne ili odgojne mjere nije svrhovito.⁷⁴ Prilikom donošenja odluke sud nije vezan nikakvim zakonskim ograničenjima, odnosno ima mogućnost odlučiti o daljnjoj svrhovitosti vođenja kaznenog postupka neovisno o dobi maloljetnika, vrsti ili težini kaznenog djela ili nekim drugim okolnostima koje kao uvjete za ocjenu svrhovitosti nalazimo u ranijim stadijima postupka.⁷⁵ Sud ovu svoju ovlast iz godine u godinu sve rjeđe koristi, što je također vidljivo iz podataka u tablici 1, prema kojima je sud u 2010. postupak obustavio iz razloga svrhovitosti u 127 slučaja, a u 2014. u svega 16 slučajeva.⁷⁶ Svi prethodno navedeni slučajevi ocjene svrhovitosti vođenja kaznenog postupak prema maloljetniku mogu se svrstati pod procesnopravno načelo svrhovitosti, ali je zakonodavac mogućnost ocjene svrhovitosti izricanja maloljetničkih sankcija propisao i u okviru odredaba materijalnopravnog karaktera i tada govorimo o materijalnoj svrhovitosti.⁷⁷

⁷³ Čl. 83. st. 1. i st. 2. ZSM/2011.

⁷⁴ Čl. 88. st. 2. ZSM/2011.

⁷⁵ Prema: Carić, A., *Mlađe osobe u kaznenom pravu (počinitelji i žrtve)*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2002, str. 109. Vidi isto: Hirjan, F., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 64), str. 185.

⁷⁶ Ovaj nagli pad u broju odluka suda temeljem načela svrhovitosti mora se promatrati i u odnosu na znatan pad broja prijavljenih i osuđenih maloljetnih počinitelja koji je u periodu od 2010. do 2014. gotovo prepolovljen.

⁷⁷ V. čl. 32. ZSM/2011. Načelo svrhovitosti koje se primjenjuje kod odluke u povodu prijave protiv punoljetne osobe koja nije navršila 21 godinu života, a kao mladi maloljetnik

Pregledom važećih zakonskih odredaba jasno je kako naš zakonodavac u kreiranju politike kaznenog postupanja prema maloljetnim počiniteljima u svrhu suzbijanja njihova asocijalnog ponašanja afirmira načelo supsidijariteta sudskoga postupanja jer se u slučajevima kada težina i okolnosti djela tome ne stoje na putu prednost daje postupcima i mjerama ispred i izvan kaznenog prava u odnosu na provođenje formalnog kaznenog postupka.⁷⁸

6. PRIMJENA NAČELA SVRHOVITOSTI U PRETHODNOM POSTUPKU

6.1. Bezuvjetna svrhovitost prema čl. 71. ZSM/2011

U prethodnom postupku državni odvjetnik može odlučiti da nema osnove za vođenje kaznenog postupka prema maloljetniku za kojeg postoji osnovana sumnja da je počinio kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju do pet godina ili novčana kazna ukoliko smatra kako vođenje postupka ne bi bilo svrhovito „*s obzirom na narav kaznenog djela i okolnosti u kojima je djelo počinjeno, prijašnji život maloljetnika i njegova osobna svojstva*“.⁷⁹ Kako se načelo svrhovitosti u ovoj fazi kaznenog postupka ipak ne bi moglo primijeniti u slučaju počinjenja bilo kojeg kaznenog djela, zakonodavac je njegovu primjenu odlučio ograničiti na lakša kaznena djela.⁸⁰ Znači, prema maloljetniku za kojeg postoji osnovana sumnja da je počinio teže kazneno djelo kazneni će se postupak uvijek pokrenuti, iako podaci o karakteristikama njegove ličnosti, njegovoj obitelji i prijašnjem životu jasno upućuju na to da pokretanje kaznenog postupka i izricanje sankcije prema njemu nije nužno za ostvarenje specijalne prevencije.⁸¹

počinila je kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora dulja od pet godina, naziva se materijalnopravna svrhovitost. Vidi više: Carić, A., *op. cit.* (bilj. 75), str. 109-110.

⁷⁸ Nedovoljno efektivna primjena načela svrhovitosti u kaznenom postupanju prema maloljetnicima, posebno u slučajevima lakših kaznenih djela, može samo destimulativno i demobilizatorski djelovati na ostale društvene subjekte, koji su prije svega pozvani da se intenzivnije bave sprečavanjem delinkvencije mladih. Prema: Hirjan, F., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 64), str. 143.

⁷⁹ Čl. 71. st. 1. ZSM/2011.

⁸⁰ U Kaznenom se zakonu također razlikuju lakša i teža kaznena djela kod kažnjavanja za pokušaj. Tako se za sva kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna pokušaj uvijek kažnjava, a pokušaj lakših kaznenih djela, odnosno onih kaznenih djela za koja se može izreći kazna manja od pet godina, kažnjiv je samo kad je to u zakonu izričito određeno. Prema: Kurtović Mišić, A., Dragičević Krstulović, A., *Kazneno pravo (Temeljni pojmovi i instituti)*, Split, 2014, str. 152.

⁸¹ Navedenom odredbom zakonodavac je poslao jasnu kriminalnopolitičku poruku o potrebi odgovarajuće kaznenopravne reakcije društva, kojom će se utvrditi odgovornost i even-

Utvrđenje osnovanosti sumnje znači nastavak postupanja i donošenje odluke o pokretanju ili nepokretanju kaznenog postupka, za što u većini slučajeva neće biti dovoljni podaci iz kaznene prijave.⁸² Državni odvjetnik kojem je slučaj dodijeljen prvo uvidom u evidenciju državnog odvjetništva provjerava je li maloljetnik do sada evidentiran kao počinitelj kaznenih djela te od nadležnog centra za socijalnu skrb traži njegove socijalnoanamnestičke podatke. Ukoliko se nakon toga utvrdi kako postoje uvjeti za primjenu načela svrhovitosti, spis se dalje daje u rad stručnom suradniku defektologu, koji prije donošenja državnoodvjetničke odluke daje svoj nalaz i mišljenje. Stručni je suradnik onaj koji obavlja razgovor s maloljetnikom i njegovim roditeljima i na temelju provedenog razgovora i skupljenih informacija izrađuje izvješće⁸³ s obrazloženim prijedlozima daljnjeg postupanja. Višegodišnje je iskustvo pokazalo kako dobro pripremljen, kvalitetan i stručno vođen razgovor maloljetnika i njegovih roditelja sa stručnim suradnikom može imati i znatan odgojnopedagoški i specijalno preventivni učinak na daljnje ponašanje maloljetnika, u nekim slučajevima i više od provedenog kaznenog postupka.⁸⁴ Važne informacije koje mogu puno otkriti o maloljetniku i njegovoj obitelji jesu i podaci koje državno odvjetništvo može dobiti i od škole, socijalne službe ili od neke druge institucije. Na temelju tih podataka može se mnogo saznati o maloljetnikovoj obiteljskoj i osobnoj situaciji, što u nekim slučajevima može rezultirati i otvaranjem UMDO predmeta prema nadležnom centru za socijalnu skrb, kojim se predlaže primjena mjera obiteljskopravne zaštite.⁸⁵ U postupku odlučivanja o svrhovi-

tualno snošenje posljedica od strane maloljetnika za počinjeno kazneno djelo u slučaju kada se radi o kaznenom djelu određene apstraktne težine i naravi. Prema: Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 344-345. Vidi isto: Hirjan, F., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 64), str. 143-144.

⁸² Za prikupljanje svih potrebnih podataka državni odvjetnik može zatražiti obavijest od „roditelja, odnosno maloljetnikova skrbnika, drugih osoba i ustanova, a može zatražiti da te podatke o maloljetniku prikupi stručni suradnik u državnom odvjetništvu.“ U svrhu neposrednog prikupljanja obavijesti državni odvjetnik može prethodno navedene osobe pozvati u državno odvjetništvo. Čl. 71. st. 1. ZSM/2011.

⁸³ Prilikom pisanja izvješća i donošenja odluke stručni je suradnik dužan uzeti u obzir niz čimbenika vezanih uz maloljetnikovu ličnost, njegove obiteljske prilike, tijek školovanja, provođenje slobodnog vremena, njegove navike, sklonosti, eventualne poremećaje u ponašanju, dosadašnju prijavljivost te posebne motive, načine i okolnosti počinjenja kaznenog djela i stav prema kaznenom djelu. Svi navedeni podaci trebaju biti vidljivi u izvješću koje se dostavlja državnom odvjetniku kako bi se na temelju njega mogla donijeti odgovarajuća odluka. Prema: Perić, L., *op. cit.* (bilj. 56.), str. 420-421.

⁸⁴ Cvjetko, B., *op. cit.* (bilj. 58), str. 352.

⁸⁵ U praksi se nerijetko pojavljuju slučajevi maloljetnika koji su počinili blaže, eksczesno kazneno djelo, prema kojem su iskazali kritičko stajalište, ali podaci o njihovu obiteljskom i socijalnom okruženju upućuju na to da je ipak potrebno angažirati službu socijalne skrbi. U slučaju takvih maloljetnika državni odvjetnik može odlučiti da se kaznena prijava protiv maloljetnika odbaci po načelu bezuvjetne svrhovitosti, ali uz dostavljanje obavijesti o potrebi poduzimanja mjera pomoći u prevladavanju teškoća odrastanja maloljetnika ili savjetodavnog

tosti daljnjeg vođenja postupka prema maloljetniku možemo reći kako je ova faza najvažnija jer upravo o kvaliteti i opsegu prikupljenih i raspoloživih podataka o maloljetniku, njegovoj obitelji i karakteristikama počinjenog kaznenog djela ovisi hoće li državni odvjetnik za mladež moći izvršiti odgovarajuću selekciju prijavljenih maloljetnika u skladu s kriminalnopolitičkom intencijom zakonodavca. Iz navedenog razloga važno je da država ima na umu kadrovsku ekipiranost i način organizacije rada državnih odvjetništava, jer svakako ne bi bilo prvi put da se, zbog neodgovarajućih uvjeta rada i nerealnog opterećenja djelatnika, zakonodavno rješenje ne realizira u cijelosti u praksi.⁸⁶

Prema čl. 71. st. 2. ZSM/2011 državni odvjetnik ima novu ovlast temeljem koje u slučaju maloljetnika koji je prijavljen za počinjenje više kaznenih djela može odlučiti kako je prema maloljetniku svrhovito izreći maloljetničku sankciju samo za jedno kazneno djelo jer smatra „kako pokretanja kaznenog postupka za druga kaznena djela ne bi bitno utjecalo na odabir maloljetničke sankcije“.⁸⁷ Cilj je te odredbe ubrzati postupanje prema maloljetnom počinitelju fokusiranjem na dokazivanje onih kaznenih djela koja su od važnosti za izbor maloljetničke sankcije.⁸⁸

U pravilu se načelo bezuvjetne svrhovitosti primjenjuje prema maloljetnicima koji imaju urednu obiteljsku situaciju, a počinili su neko blaže situacijski uvjetovano kazneno djelo bez elemenata drskosti, nasilja i upornosti.⁸⁹

rada s roditeljima nadležnom centru za socijalnu skrb. Prema: Schauerl, L., Križ, Đ., Čačić, L., Primjena alternativnih mjera u postupanju prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, *Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju; Zbornik priopćenja sa stručnih skupova pravobraniteljice za djecu*, Zagreb, 2012, str. 235-236. Vidi i: Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 346. Cvjetko i Singer smatraju kako u ZSM-u postoje dvije vrste bezuvjetne svrhovitosti, a prethodno opisana situacija predstavlja drugu mogućnost primjene bezuvjetne svrhovitosti.

⁸⁶ Vidi: Singer, M., Odluka u povodu kaznene prijave prema Zakonu o sudovima za mladež, HLJKPP, Zagreb, vol. 4, br. 2/1997, str. 576 - 582. Nažalost zakonodavac često zaboravlja kako i najbolje zakonsko rješenje ostaje samo mrtvo slovo na papiru ukoliko se adekvatnim sredstvima ne podrži njegova primjena u praksi. Donošenje novog ZSM-a 2011. bilo je velikim dijelom uvjetovano nužnošću sadržajnog usklađivanja njegovih procesnih odredaba s izmjenama Zakona o kaznenom postupku. Unatoč prenošenju velikog dijela ovlasti iz prethodnog postupka na državnog odvjetnika za mladež, u konačnom prijedlogu Zakona o sudovima za mladež zakonodavac je naveo kako za provedbu zakona nisu potrebna dodatna sredstva. Prema: Vlada RH, Konačan prijedlog ZSM-a, srpanj 2011., str. 64.

⁸⁷ Ovu odluku državni odvjetnik može donijeti samo u odnosu na kaznena djela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora od pet godina. V. čl. 71. st. 2. ZSM/2011.

⁸⁸ Prema: Božičević-Grbić, M., Što donosi novi Zakon o sudovima za mladež, *Aktualna pitanja novog kaznenog zakonodavstva*, Inžinjerski biro, Zagreb, rujan 2011., str. 131.

⁸⁹ Prema: Schauerl, L., Križ, Đ., Čačić, L., *op. cit.* (bilj. 85), str. 235-236.

Uspješnost primjene neuvjetovane svrhovitosti možemo potkrijepiti predmetom iz prakse ODO-a u Splitu. Maloljetnik koji se prvi put pojavio kao počinitelj kaznenog djela prijavljen je za počinjenje kaznenog djela *lažne uzbuje iz čl. 316. KZ-a*. Uz pomoć stručnog suradnika

O svojoj odluci da neće pokrenuti kazneni postupak državni je odvjetnik uz obrazloženje dužan obavijestiti centar za socijalnu skrb, oštećenika te policiju u slučaju da je kaznena prijava potekla od nje.⁹⁰ Nakon primitka obavijesti od državnog odvjetnika oštećenik više nema mogućnost zahtijevati od vijeća za mladež nadležnog suda da odluči o vođenju postupka, kao što je to bio slučaj u nekim prijašnjim zakonskim rješenjima.⁹¹ Smatramo kako je ukidanjem te mogućnosti u odnosu na oštećenika i posebno u odnosu na centar za socijalnu skrb zakonodavac htio ubrzati postupak odlučivanja kako bi reakcija prema maloljetnom počinitelju u slučaju lakših kaznenih djela, kada postoje uvjeti za primjenu svrhovitosti, bila što neposrednija i izvjesnija u cilju ostvarenja većeg utjecaja na ličnost maloljetnika i efikasnije specijalne prevencije. S druge strane time je zakonodavac istodobno i znatno povećao odgovornost državnog odvjetnika u slučajevima primjene načela svrhovitosti.⁹²

Zakonodavac nije ograničio primjenu načela svrhovitosti na maloljetnike koji se prvi put pojavljuju kao počinitelji kaznenih djela. Državni odvjetnik ima mogućnost da u slučaju maloljetnika koji se, nakon što je prema njemu već bila odbačena kaznena prijava temeljem načela svrhovitosti, ponovno pojavi kao počinitelj kaznenog djela može ponovno odlučiti da prema njemu neće pokrenuti kazneni postupak iz razloga svrsishodnosti ukoliko su ispunjeni svi

defektologa prikupljeni su njegovi socijalnoanamnestički podaci i provedena je defektološka obrada, nakon čega je doneseno rješenje o nepokretanju postupka temeljem čl. 71. st. 1. ZSM-a jer se radilo o blažem obliku kaznenog djela, koje je bilo odraz mladenačke nepromišljenosti i izoliranog je karaktera. Maloljetnik je iskazao kajanje zbog svojeg počinjenog kaznenog djela, a na temelju prikupljenih podataka utvrdilo se kako se radi o maloljetniku koji ima urednu osobnu i obiteljsku situaciju. Nakon ovog kaznenog djela, provjerom u evidencijama ovog državnog odvjetništva, utvrđeno je da nije prijavljivao zbog novih kaznenih djela. Predmet br. KM-DO 17/13.

⁹⁰ Čl. 71. st. 3. ZSM/2011. Uz to se oštećenik obavještava da svoj imovinskopravni zahtjev prema maloljetniku može ostvariti u parnici.

⁹¹ Prema čl. 468. st. 4. ZKP/1977 i čl. 455. st. 4. ZKP/1993, nakon što je primio obavijest od javnog tužitelja o nepokretanju postupka prema maloljetniku primjenom načela svrhovitosti, oštećenik je imao mogućnost u roku od osam dana od primitka obavijesti zahtijevati od vijeća za maloljetnike da odluči o pokretanju kaznenog postupka. ZSM je 1997., prema mišljenju stručnjaka, iz opravdanih razloga tu mogućnost ukinuo i za centar za socijalnu skrb, odnosno ukinuo je rješenje prema kojem bi i centru za socijalnu skrb pripalo pravo da kod vijeća za mladež višeg suda inicira preispitivanje i eventualnu korekciju odluke državnog odvjetnika. Prema: Singer, M., *op. cit.* (bilj. 86), str. 581.

⁹² „Pravna nemogućnost iniciranja preispitivanja odluke državnog odvjetnika o nepokretanju pripremnog postupka prema maloljetniku oslonom na načelo oportuniteta znatno povećava odgovornost državnog odvjetnika pri korištenju tog ovlaštenja. Isključivo u njegove ruke zakonodavac je stavio vrlo značajan instrumenat selekcije maloljetnih počinitelja kaznenih djela sa svim dalekosežnim kriminalnopolitičkim konsekvencijama njegovih odluka.“ Singer, M., Odluka u povodu kaznene prijave prema Zakonu o sudovima za mladež, HLJKPP, Zagreb, vol. 4, br. 2/1997, str. 581.

zakonski uvjeti. U suprotnom, ukoliko ne postoje okolnosti koje opravdavaju ponovno donošenje odluke temeljem načela svrhovitosti prema istom maloljetniku, državni će se odvjetnik odlučiti za pokretanje kaznenog postupka, ali će predložiti izricanje teže mjere. U radu ODO-a Split kroz odluke suda uočeno je kako se prethodna primjena svrhovitosti prema maloljetniku ne uzima kao bitna okolnost prilikom odlučivanja o sankciji. Naime odluka državnog odvjetnika o prethodno primijenjenoj svrhovitosti u formalnom smislu ne predstavlja osudu maloljetnika i kao takva ne može se izjednačiti s prethodnom osuđivanosti kao otegotnom okolnosti prilikom izbora vrste i mjere sankcije. Međutim nepobitna je činjenica da dotadašnje ponašanje maloljetnika nije bilo usklađeno sa zakonom te okolnost da je protiv maloljetnika odbačena kaznene prijava primjenom načela svrhovitosti svakako treba uzeti u obzir i cijeliti prilikom odlučivanja o izricanju primjerene sankcije.

6.2. Uvjetovana svrhovitost prema čl. 72. ZSM-a

Ukoliko su ispunjeni uvjeti za primjenu bezuvjetne svrhovitosti prema čl. 71. st. 1. ZSM/2011, državni odvjetnik svoju odluku o nepokretanju kaznenog postupka prema maloljetniku može uvjetovati prethodnim ispunjenjem posebnih obveza. U tu svrhu državni odvjetnik maloljetniku može naložiti jednu ili više posebnih obveza koje sadržajno odgovaraju posebnim obvezama kao formalnim maloljetničkim sankcijama iz čl. 10. st. 2. ZSM-a:⁹³ a) da se ispriča oštećeniku (u smislu članka 10. stavka 2. točke 1.),⁹⁴ b) da prema vlastitim mogućnostima popravi štetu nanесenu kaznenim djelom (u granicama iz članka 10. stavka 2. točke 2.),⁹⁵ c) da se uključi u postupak posredovanja kroz izvansudsku nagodbu (u granicama iz članka 10. stavka 5. i 9.),⁹⁶ d) da se uključi

⁹³ Čl. 72. st. 1. ZSM/2011. Postupanje državnog odvjetnika za mladež primjenom načela uvjetovane svrhovitosti predstavlja alternativu formalnom kaznenom postupku, a posebne obveze koje se nalažu maloljetniku u stručnoj se terminologiji nazivaju i neformalnim sankcijama. Cvjetko, B., *op. cit.* (bilj. 58), str. 341-356

⁹⁴ Vidi više: Perić, L., *op. cit.* (bilj. 56), str. 423.

⁹⁵ Ova se posebna obveza u početku rijetko primjenjivala u praksi zbog toga jer su maloljetni počinitelji najčešće nezaposleni ili se još uvijek školuju te su često gotovo potpuno ovisni o roditeljima s kojima žive. Izricanje navedene obveze smatralo se neprikladnim jer je njezino izricanje često predstavljalo veću štetu za neku drugu osobu (roditelje i skrbnike) nego za samog počinitelja. Upravo zbog navedenog potrebno je istaknuti kako se ova obveza može izvršiti ne samom konkretnom nadoknadom štete, kada se nalaže isplata točno određenog iznosa prema oštećeniku, nego se može provesti i na drugi način, da maloljetnik nadoknadi štetu svojim radom. *Ibid.*, str. 421. Vidi i: Schaupler, L., Križ, Đ., Čačić, L., *op. cit.* (bilj. 85), str. 238-239.

⁹⁶ Izvansudska nagodba jedina je posebna obveza koju kao neformalnu sankciju može izreći samo državni odvjetnik. Izvansudska nagodba trenutačno je jedini model restorativne

u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja (u okvirima iz članka 10. stavka 2. točke 8.), e) da se uz suglasnost maloljetnikova zakonskog zastupnika podvrgne postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti (u smislu članka 10. stavka 2. točke 10.),⁹⁷ f) da se uključi u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade (u smislu članka 10. stavka 2. točke 11.), g) da se radi provjere znanja prometnih propisa uputi u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača (u smislu članka 10. stavka 2. točke 14.), h) druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo i osobne i obiteljske prilike maloljetnika (u smislu članka 10. stavka 2. točke 16.).

Odluka o nepokretanju postupka ne smije se uvjetovati obvezama koje iz bilo kojeg razloga maloljetnik neće moći ispuniti ili u slučaju kada nije osigurana suradnja i sudjelovanje odgovarajućih organizacija i tijela koji moraju biti voljni za suradnju s maloljetnikom, s nadležnim centrom i s državnim odvjetništvom. Pri donošenju odluke u pojedinom predmetu prioritetno se mora voditi računa da vrsta predložene mjere bude proporcionalna težini počinjenog kaznenog djela, ali i u skladu s podacima vezanima uz osobnost i okruženje u kojem maloljetnik živi, kako bi se ostvario optimalan uspjeh u njegovoj resocijalizaciji. Prema tome osnova za izbor posebne obveze u prethodnom postupku treba biti prognoza budućeg ponašanja maloljetnika.⁹⁸

Osim nalaganja obveza maloljetniku, u praksi se gotovo uvijek nameće i potreba rada s njegovim roditeljima. Važno je da se tijekom rada s maloljetnikom istodobno stekne povjerenje i ostvari suradnja s njegovim roditeljima u cilju promjene njihovih stavova, odgojnih metoda i razvijanja roditeljskih vještina, jer se i na taj način izravno pomaže maloljetniku u razvoju njegove osobnosti. Maloljetnik prilikom ispunjenja obveza nije prepušten sam sebi, nego obveze ispunjava uz suradnju i nadzor nadležnog zavoda za socijalnu skrb u županiji.⁹⁹ Kada državni odvjetnik donese odluku o primjeni načela

pravde u našem maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu, a njezina je temeljna ideja da se konflikt između dviju ili više strana koji je nastao počinjenjem kaznenog djela opet vrati sudionicima konflikta i riješi uz pomoć profesionalnih posrednika. Više o hrvatskom projektu izvansudske nagodbe, njezinoj primjeni u praksi te o restorativnoj pravdi vidi: Koller-Trbović, N. (ur.), *Izvansudska nagodba u kaznenom postupku prema mladima u sukobu sa zakonom u Republici Hrvatskoj*, UNICEF, Zagreb, 2013, str. 43-77; Miroslavljević, A., *Modeli restorativne pravde u svijetu za mlade u sukobu sa zakonom i pregled istraživanja njihove učinkovitosti*, *Kriminologija i socijalna integracija*, vol. 18, br. 1/2010, str. 1-12.

⁹⁷ Vidi više: Cvjetko, B., *op. cit.* (bilj. 58), str. 352-353.

⁹⁸ Upravo se nametnute posebne obveze mogu smatrati dobrim načinom provjere ispravnosti pozitivne prognoze maloljetnikova budućeg ponašanja jer, ukoliko maloljetnik u cijelosti ispuni nametnutu obvezu, može se sa većom sigurnošću zaključiti kako je postignuta svrha kažnjavanja. Singer, M., *op. cit.* (bilj. 86), str. 577.

⁹⁹ Prema čl. 72. st. 2. ZSM/2011. Kako stručni savjetnik pri državnom odvjetništvu ne može sam osigurati praćenje kroz duži vremenski period, izvan sustava pravosudnih tijela

svrhovitosti,¹⁰⁰ o tome je dužan obavijestiti zavod za socijalnu skrb u županiji i oštećenika, s uputom da svoj imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parnici, a ako je prijavu podnijela policija, obavijestit će i njih.¹⁰¹ Prije donošenja konačne odluke temeljem uvjetovane svrhovitosti važno je da državni odvjetnik i stručni suradnik prethodno razgovaraju i ishode pristanak maloljetnika, njegovih roditelja, a u određenim slučajevima i samog oštećenika za izvršenje posebne obveze.¹⁰² Može se reći kako pristankom maloljetnika na izvršenje obveze ili obveza kako bi državni odvjetnik zauzvrat odustao od kaznenog progona dolazi do sklapanja neke vrste ugovora između njega i državnog odvjetnika, koji se mora bazirati na međusobnom uvažavanju.¹⁰³ Svaka naložena posebna obveza treba se izvršiti u odgovarajućem roku iz čl. 10. st. 5. ZSM-a, prema kojem izrečene obveze ne mogu trajati dulje od jedne godine.¹⁰⁴

Opravdano je postaviti pitanje na koji se način mogu razlikovati slučajevi kada je nakon obavljenog razgovora u državnom odvjetništvu s maloljetnikom

postoji cijela mreža stručnih ljudi i timova koji na različite načine mogu pomoći. Centri za socijalnu skrb posebno putem različitih mjera obiteljskopravne zaštite predstavljaju vrlo važan segment u radu s mladima i s obiteljima u riziku. Osim stručnih timova pri centru za socijalnu skrb, u praćenju maloljetnika/mlađih punoljetnika i članova njihovih obitelji ODO-u u Splitu također pomažu savjetovaništa koja djeluju na području grada Splita (udruga *Most*, GCK, Obiteljski centar, Savjetovanište za zaštitu zdravlja djece i mladeži NZJZ SDŽ, udruga *Mentor*), timovi školske medicine, Poliklinika za rehabilitaciju osoba s teškoćama u razvoju, Odjel dječje i adolescentske psihijatrije te stručne službe osnovnih i srednjih škola.

¹⁰⁰ Više o svakoj fazi prilikom donošenja odluke prema načelu uvjetovane svrhovitosti vidi: Cvjetko, B., *op. cit.* (bilj. 58), str. 353-354.

¹⁰¹ Čl. 72. st. 3. ZSM/2011.

¹⁰² Prema: 2. Radionica: Postupak prema maloljetnicima, B) Postupovni položaj državnog odvjetnika, M. Mance, općinska državna odvjetnica u Varaždinu, HLJKPP, vol. 5, br. 1/1998, Zagreb, str. 355-357. Vidi i: Komentar 11.3. Pekinških pravila.

¹⁰³ Kako bi se takav „ugovor“ između maloljetnog počinitelja i državnog odvjetnika uspješno realizirao, odnosno kako bi se izrečena obveza pravilno izvršila, nužno je da se između njih ostvariti suradnja i dogovor jer su za konačan uspjeh jednako odgovorni svi sudionici postupka. Cvjetko, B., *op. cit.* (bilj. 58), str. 352-354.

¹⁰⁴ U praksi se često ističe kako su rokovi predviđeni za izvršenje posebnih obveza kao samostalnih odgojnih mjera u slučaju posebnih obveza kao neformalnih sankcija predugi jer se kod odlučivanja temeljem uvjetovane svrhovitosti u pravilu radi o maloljetnicima koji su osumnjičeni za lakša kaznena djela te bi, sukladno načelu razmjernosti, i trajanje izrečenih posebnih obveza trebalo biti kraće. U slučaju primjene načela uvjetovane svrhovitosti potrebno je osigurati i veću fleksibilnost i brzinu u postupanju, posebno u slučajevima kada se utvrdi da je maloljetnik u vremenu ispunjenja posebne obveze počinio novo kazneno djelo ili ne izvršava obvezu, kada je nužno da državni odvjetnik što prije donese odluku o daljnjem postupku prema maloljetniku. Prema: 2. Radionica: Postupak prema maloljetnicima, B) Postupovni položaj državnog odvjetnika, M. Mance, *op. cit.*, (bilj. 102), str. 355-357. Iako je prijedlog o skraćivanju rokova postojao već na početku primjene ZSM/1997, on nije uvažen te prema zakonskoj odredbi i dalje važe isti rokovi premda državni odvjetnici u praksi izriču kraće rokove za izvršenje posebnih obveza kao neformalnih sankcija.

i njegovim roditeljima dostatno kaznenu prijavu riješiti po bezuvjetnoj svrhovitosti od slučaja kada bi maloljetniku bilo prikladnije naložiti neku od posebnih obveza u okviru uvjetovane svrhovitosti. Unatoč činjenici da državni odvjetnik ima ovlasti odlučivati o primjeni načela svrhovitosti, puno toga ovisi i o samom maloljetniku, njegovim osobnim i obiteljskim prilikama te o tome kakav je stav zauzeo prema počinjenom kaznenom djelu, odnosno je li za njega preuzeo odgovornost.¹⁰⁵ Najčešće se prepušta iskustvu defektologa i njegovoj procjeni odluka o tome koja će se svrhovitost primijeniti u konkretnom slučaju.¹⁰⁶ U nekim slučajevima procjena državnog odvjetnika o primjeni bezuvjetne svrhovitosti nakon defektološke obrade može rezultirati primjenom uvjetovane svrhovitosti, a sve iz razloga što su za takvu procjenu potrebni osobni podaci o maloljetniku i neposredan razgovor s njim. Odlučivanje temeljem uvjetovane svrhovitosti zahtijeva savjestan i odgovoran rad državnog odvjetnika te jednak način postupanja prema svima maloljetnicima jer svojom odlukom državni odvjetnik maloljetniku izriče neformalnu sankciju bez prethodnog utvrđenja njegove krivnje. Zato je važno da se prilikom odlučivanja o posebnoj obvezi državni odvjetnik pridržava načela razmjernosti kako se maloljetniku ne bi izrekla obveza koja nije u skladu s počinjenim kaznenim djelom.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Zakonski uvjet za primjenu uvjetovane svrhovitosti jest postojanje osnovane sumnje da je maloljetnik počinio kazneno djelo, međutim, ukoliko unatoč postojanju navedenog zakonskog uvjeta maloljetnik negira počinjenje kaznenog djela, primjena uvjetovane svrhovitosti ne dolazi u obzir te obično u takvim slučajevima postupanje državnog odvjetnika ide prema donošenju odluke o pokretanju kaznenog postupka. Kako bi državni odvjetnik mogao donijeti odluku temeljem uvjetovane svrhovitosti, potrebno je da maloljetni počinitelj preuzme odgovornost za počinjeno kazneno djelo i dobrovoljno pristane na izvršenje izrečenih obveza. Praksa ODO-u u Splitu o postupanju u predmetima u kojima je primijenjena uvjetovana svrhovitost pokazuje kako maloljetnici u većini slučajeva uspješno izvršavaju naložene im obveze te uistinu rijetko dolazi do pokretanja kaznenog postupka zbog njihova odustanka tijekom postupka posredovanja.

¹⁰⁶ U takvim situacijama radi se o jako suptilnim razlikama među maloljetnim počiniteljima, koje dobro educirani stručnjaci mogu lako prepoznati. Schauperl, L., Križ, Đ., Čačić, L., *op. cit.* (bilj. 85), str. 237.

¹⁰⁷ Cvjetko, B., *op. cit.* (bilj. 58), str. 353. Primjenu načela uvjetovane svrhovitosti u praksi ODO-a u Splitu možemo vidjeti u predmetu prema maloljetniku koji je prvi put prijavljen zbog počinjenja kaznenog djela krađe iz čl. 228. st. 1. Kaznenog zakona. Državni je odvjetnik uz pomoć stručnog suradnika defektologa procijenio da je u odnosu na maloljetnika, koji potječe iz skladne obitelji, opravdano primijeniti uvjetovanu svrhovitost. Nakon što je u zadanom roku uspješno izvršio naloženu obvezu da se uključi u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade, doneseno je rješenje o nepokretanju postupka, nakon čega se maloljetnik više nije pojavio kao počinitelj kaznenog djela. Predmet: KM-DO-18/13.

a) Uključivanje u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja¹⁰⁸

Obveza uključivanja u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja jedna je od najčešće izricanih obveza, a razlozi su za takvu praksu višestruki. Radi se o posebnoj obvezi temeljem koje se maloljetnik upućuje u određenu ustanovu¹⁰⁹ na određeni broj sati sukladno karakteristikama počinjenog kaznenog djela. Tijekom izvršenje ove mjere dolaskom u određenu ustanovu mnogi maloljetnici se prvi put u svom životu susreću s osobama s teškoćama u razvoju, socijalno ugroženim osobama, s obiteljima koje je neka „viša“ sila (elementarna nepogoda i sl.) dovela u situaciju socijalne potrebe i pomoći, te im svojim radom pomažu u savladavanju teških životnih situacija. Humanitarni rad pomaže maloljetnicima u razvoju empatije, izgradnji osobnog identiteta te im omogućava da upoznaju i vide svoju okolinu iz nove perspektive te upoznaju ljude čija se svakodnevnica i životi u mnogočemu razlikuju od njihovih. Cilj je provođenja ove obveze ukazati maloljetniku na vrijednost rada, potrebu pomaganja slabijim članovima u društvu i omogućiti mu da shvati kako on sam svojim radom besplatno može pridonijeti svojoj zajednici. U postupku provođenja obveze veliku ulogu ima i centar za socijalnu skrb, koji bdije nad njezinim izvršenjem. U pravilu se ova posebna obveza izriče prema maloljetniku koji svoje slobodno vrijeme provodi neorganizirano i stihijski te mu se izricanjem navedene obveze želi pokazati mogućnost konstruktivnog provođenja slobodnog vremena.¹¹⁰ Dosadašnja praksa u provođenju navedene mjere bila je jako pozitivna, ali su se s vremenom pojavili i problemi. S obzirom ne to da se obveza provodi u različitim ustanovama, njezino izvršenje u praksi zahtijeva dodatan angažman i aktivnosti stručnih djelatnika – mentora iz pojedine ustanove, koji za svoj rad s maloljetnikom ne dobivaju nikakvu naknadu te zato često odbijaju primiti maloljetnike na izvršenje obveze. Kako bi se navedeni problem riješio, trebalo bi razmisliti o uvođenju barem

¹⁰⁸ U radu ćemo prikazati samo posebne obveze koje se kao neformalne sankcije najčešće provode u praksi ODO-a u Splitu.

¹⁰⁹ Ova se mjera u Splitsko-dalmatinskoj županiji u pravilu izvršava u Crvenom križu, Caritasu, domovima za starije i nemoćne osobe. Također, intencija je da se mreža za realizaciju humanitarnog rada širi ovisno o trenutačnim potrebama zajednice ili o samim željama maloljetnika.

¹¹⁰ Maloljetnika se šalje u određenu ustanovu na određeni broj sati, u pravilu od 60 do 100, s tim da se ne preporučuje izricanje posebne obveze u trajanju kraćem od 30 sati. Broj sati, odnosno samo trajanje obveze, određuje se sukladno karakteristikama počinjenog kaznenog djela (motiv i način počinjenja djela) i odnosa maloljetnika prema tom događaju. U ustanovi u kojoj se izvršava obveza sastavlja se tzv. ugovor o obvezi, koji potpisuje predstavnik centra za socijalnu skrb, mentor i počinitelj. Prema: Schauerl, L., Križ, Đ., Čačić, L., *op. cit.*, (bilj. 85), str. 238.

simbolične naknade za mentore, koji u konačnici na terenu mjeru i provode, kako bi ih se stimuliralo i nagradilo za dodatni rad. Također je potrebno riješiti i problem osiguranja maloljetnika od ozljeda za vrijeme izvršenja rada, što je problem koji je u praksi već više puta istican.¹¹¹

b) Uključivanje u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade

Obveza uključivanja u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade u smislu preodgoja, socijalizacije i razvijanja socijalnih vještina najzahtjevnija je posebna obveza¹¹² koja omogućuje intervenciju i u okviru maloljetnikove obitelji. Tijekom izvršenja ove obveze, koja obično traje šest mjeseci, maloljetnici kroz savjetovanja, razgovore i razne radionice surađuju sa stručnim osobama koje s njima razgovaraju, slušaju ih i odgovaraju na njihova pitanja na njima razumljiv i prihvatljiv način. Ova obveza omogućava maloljetnicima da kompetentnim odraslim osobama iznesu svoje probleme, stavove i strahove te da ih se, uz uvažavanje njihova mišljenja, savjetuje kako da reagiraju na životne teškoće.¹¹³ Izvršenje ove obveze često uključuje i rad s roditeljima kao prvog i osnovnoj karici u razvoju mlade osobe te je zato potrebno razvijati različite programe za rad s roditeljima maloljetnih počinitelja.¹¹⁴

Zahvaljujući jako dobroj suradnji sa svim školama¹¹⁵ na području Splitsko-dalmatinske županije, uz korištenje odredaba iz čl. 72. st. 1. točka h. ZSM-a, osigurani su uvjeti kako bi se prije svega poticalo roditelja da se uklju-

¹¹¹ *Ibid.*, str. 238-239; Perić, L., *op. cit.* (bilj. 56), str. 421.

¹¹² Njezina je velika prednost u tome što se može izricati počiniteljima gotovo svih kaznenih djela, posebno prema maloljetnicima koji imaju poteškoća u socijalnom prilagođavanju. Cilj provođenja psihosocijalnog tretmana jest upozoriti počinitelja na to da mora preuzeti odgovornost za počinjeno djelo i utjecati na njegov vrijednosni sustav, na ublažavanje utjecaja osobnih i okolinskih činitelja rizika te naposljetku na sprječavanje ponavljanja kaznenog djela. Više o problemima u provođenju ove posebne obveze vidi: Schauerl, L., Križ, Đ., Čačić, L., *op. cit.* (bilj. 121), str. 240.

¹¹³ U Splitsko-dalmatinskoj županiji obveza savjetodavnog rada provodi se pri savjetovalištu gradskog Crvenog križa, a početkom godine počelo je s radom i savjetovalište pri udruzi *Most*. Zanimljivi su primjeri iz prakse koji govore o mladima koji i nakon što završi planirani program rada u trajanju od otprilike 6 mjeseci nerado napuštaju grupu i voditelja.

¹¹⁴ Od 2015. godine na području Splitsko-dalmatinske županije savjetovalište za roditelje, osim u okviru Obiteljskog centra, koje ne obuhvaća počinitelje kaznenih djela, od sada postoji i udruzi *Mentor* kao program škole za roditelje.

¹¹⁵ Škole su mjesta u kojima djeca provode većinu svojeg vremena, mjesta koja na određen način definiraju obveze, slobodne aktivnosti i načine provođenja slobodnog vremena. Nerijetko su škola i zahtjevi koje obrazovanje danas nosi izvor frustracija, iz kojih se generira cijeli niz problema u ponašanju.

če i sada na jedan drugačiji i aktivniji način prate obrazovanje svoje djece. Osim što se stvorio prostor za roditelje, kroz ovu obvezu učenicima u riziku osigurava se još jedna karika savjetovanja i pomoći, koja u konačnici znači osiguranje da će djeca što je moguće duže ostati u redovitom sustavu školovanja. Prije uvođenja ove obveze praksa je pokazala da je najčešća pedagoška mjera rizičnih učenika bila udaljenje iz škole. Prekidom redovitog školovanja, kada se gubi svaka struktura radnog dana, obveza, a na kraju i cilja, većina mladih ljudi ostajala je na ulici, gdje je vjerojatnost ulaska u zonu ozbiljnog kriminaliteta iznimno visoka.

7. ODLUČIVANJE PREMA NAČELU SVRHOVITOSTI KADA JE U TIJEKU IZVRŠENJE KAZNE ILI ODGOJNE MJERE PREMA ČL. 73. ZSM-A

Državni odvjetnik temeljem čl. 73. ZSM/2011 može odlučiti kako nema osnove za vođenje kaznenog postupka za drugo kazneno djelo ukoliko se radi o maloljetniku kojem je u tijeku „izvršenje kazne ili odgojne mjere ili su mu navedene sankcije pravomoćno izrečene ili se radi o maloljetniku koji je odlukom zavoda za socijalnu skrb u županiji smješten u ustanovu socijalne skrbi...“.¹¹⁶ Zakonodavac nije ograničio primjenu navedene odredbe za lakša kaznena djela, što znači kako državni odvjetnik svoju odluku može donijeti neovisno o vrsti i težini novog počinjenog kaznenog djela ukoliko utvrdi kako vođenje kaznenog postupka i izricanje sankcije za to kazneno djelo s obzirom na njegovu težinu i narav i s obzirom na pobude iz kojih je ono počinjeno ne bi bilo svrhovito.¹¹⁷ Prema tome ova odluka državnog odvjetnika temelji se isključivo na supsidijaritetu kaznenog progona, sukladno kojem prema maloljetniku ne treba pokretati kazneni postupak za novo kazneno djelo ukoliko se smatra da se odgovarajuća svrha maloljetničkih sankcija može ostvariti i izvršenjem već izrečene sankcije ili smještajem maloljetnika u ustanovu socijalne skrbi.¹¹⁸ Činjenica da je izvršenje sankcije u tijeku ili neposredno prethodi znači da maloljetnik još uvijek nije prošao odgovarajući tretman, koji obuhvaća svaka maloljetnička sankcija, i da prema njemu još nije izvršen nikakav odgojni utjecaj, koji je mogao imati specijalnopreventivni učinak. Državni odvjetnik

¹¹⁶ Čl. 73. st. 1. ZSM/2011. U Njemačkoj državni odvjetnik također može odlučiti da prema maloljetnom počinitelju neće pokrenuti kazneni postupak u slučaju kada je maloljetnik upravo uspješno izvršio ili je tek počeo izvršavati prethodno mu izrečenu odgojnu mjeru ukoliko smatra kako u tom slučaju prema maloljetniku nije svrhovito pokretati kazneni postupak ili primijeniti odredbe o uvjetovanoj svrhovitosti. Prema: Dünkel, F., *op. cit.* (bilj. 28), str. 229.

¹¹⁷ Prema čl. 73. st. 1. ZSM/2011.

¹¹⁸ Prema: Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 356.

odluku temeljem čl. 73. ZSM-a ne donosi automatski u svim slučajevima u kojima utvrdi kako je prijava podnesena prema maloljetnom počinitelju koji se nalazi na izdržavanju kazne ili odgojne mjere ili njezino izvršenje neposredno prethodi, nego mora procijeniti i jesu li ispunjeni i svi ostali zakonski uvjeti vezani za svrsishodnost. O svojoj odluci državni je odvjetnik dužan uz obrazloženje obavijestiti centar za socijalnu skrb, policiju u slučaju kada je ona podnijela prijavu i oštećenika s uputom da svoj imovinskopравни zahtjev može ostvarivati u parnici.¹¹⁹

8. ZAKLJUČAK

Šira primjena alternativnih sankcija, neformalnih oblika postupanja i implementacija mjera restorativne pravde smjer je u kojem idu reforme kaznenopravnog sustava i u Republici Hrvatskoj. Većina navedenih mjera prvotno je uvedena upravo u maloljetničko kazneno pravo jer maloljetni počinitelji, zbog svoje osjetljive dobi i karakteristika ličnosti, zahtijevaju da reakcija društva prema njima kao počiniteljima kaznenih djela bude ponajprije usmjerena na njihov preodgoj te time znatno drugačija nego prema odraslim počiniteljima. Postojeće zakonsko rješenje daje državnom odvjetniku u prethodnom postupku široke diskrecijske ovlasti za odlučivanje temeljem načela svrhovitosti, koje on u praksi prema prikazanim podacima uvelike i koristi te tako i u našem maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu prioritet u postupanju prema maloljetnim počiniteljima imaju neformalni oblici postupanja. Time se ostvaruje da reakcija društva na počinjeno kazneno djelo maloljetnika postaje brža i neposrednija te se prema velikoj većini maloljetnika više i ne pokreće kazneni postupak, nego se konačna odluka donosi već u fazi prethodnoga postupka od strane državnog odvjetnika. Ukoliko tome dodamo kako se već i u toj fazi maloljetnim počiniteljima mogu izreći neformalne sankcije, u čijem izvršenju

¹¹⁹ Vidi više: Hirjan, F., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 64), str. 164. Praktičan primjer primjene čl. 73. ZSM-a iz prakse ODO-a u Splitu možemo vidjeti u predmetu KM-DO 1/15 u slučaju maloljetnika koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela teške krađe iz čl. 229. st.1. t. 2. u svezi čl. 228. st. 1. Kaznenog zakona tek napunio 14 godina. Na temelju prikupljenih podataka utvrđeno je da je maloljetnik evidentiran kao počinitelj kaznenih djela kao kaznenopravno neodgovorno dijete, a iz socijalnoanamnestičkih podataka te provedene defektološke obrade utvrđeno je kako se radi o odgojno zapuštenom maloljetniku, koji se razvijao u nepovoljnim odgojnim uvjetima te je zato odlukom nadležnog Centra za socijalnu skrb smješten je u Dom za odgoj djece i mladeži, gdje uredno funkcionira. S obzirom na izraženu rizičnost od nastanka kriminalne aktivnosti, nije primijenjena svrhovitost iz čl. 73. ZSM-a. Naime podnesen je prijedlog za izricanje odgojne mjere te je maloljetniku odlukom suda izrečena odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu, uz posebnu obvezu da se osposobljava za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima.

sudjeluju tijela socijalne skrbi, možemo zaključiti kako se reakcija društva prema maloljetnim počiniteljima u velikom dijelu odmakla od vođenja formalnog kaznenog postupanja. Velike ovlasti državnog odvjetnika s druge strane nose i veliku odgovornost, koja zahtjeva sposobnost, dobru organizaciju te stalnu i ciljanu edukaciju tima u državnom odvjetništvu koji čine zamjenik i defektolog. S obzirom na to da se primjena načela svrhovitosti temelji ne samo na zakonskim uvjetima nego i na procjeni državnog odvjetništva, nužno je osigurati njegovu ujednačenu primjenu u radu svih državnih odvjetništava te bi trebalo uspostaviti zajedničke kriterije kako bi se spriječila mogućnost njegove zlouporabe u praksi. Odlučivanje temeljem svrhovitosti s druge strane zahtijeva da postupanje prema svakom maloljetnom počinitelju bude visoko individualizirano, sukladno posebnim potrebama pojedinca, što zahtijeva i dovoljan broj ljudi u radu državnog odvjetništva, o čemu država mora voditi računa na način da osigura adekvatna materijalna sredstva i dovoljan broj stručnog kadra.

Visoki postotak primjene načela svrhovitosti mijenja i položaj suda za mladež, koji u svojem radu dobiva manji broja maloljetnika, ali često se radi upravo o najkompliciranijim slučajevima, prema kojima se ili nije mogla primijeniti nikakav alternativna mjera ili koji su i unatoč njoj recidivirali. Potrebno je da sudovi za mladež tijekom kaznenog postupka prema maloljetniku vrednuju prethodno donesenu odluku državnog odvjetnika o primjeni svrhovitosti zbog nekog prethodno počinjenog kaznenog djela, posebno kada se radi o uvjetovanoj svrhovitosti, kada je maloljetniku već bila izrečena posebna obveza kao neformalna sankcija. Navedenu činjenicu sud bi svakako trebao uzeti u obzir kao pokazatelj maloljetnikova prethodnog ponašanja prilikom odlučivanja o izricanju maloljetničke sankcije. Uspješna realizacija načela svrhovitosti zahtijeva da se ostvari efikasna suradnja ne samo između državnog odvjetništva i suda za mladež nego i između svih tijela koja sudjeluju u postupanju prema maloljetnicima, što svakako uključuje policiju, centar za socijalnu skrb, ali i razne udruge civilnog društva, koje također daju veliki doprinos, posebno u fazi izvršenja maloljetničkih sankcija. Samo zajedničkim djelovanjem i koordiniranom suradnjom, uz redovitu edukaciju svih uključenih u postupak, može se uspješno ostvariti tako željena specijalna prevencija i resocijalizacija maloljetnih počinitelja.

Summary

APPLICATION OF THE PRINCIPLE OF OPPORTUNITY RELATED TO JUVENILES

In most modern countries in recent decades, in accordance with the recommendations of international documents regarding how to deal with juvenile offenders, in an effort to avoid the negative consequences of the implementation of formal criminal proceedings on the formation of the personality of the juvenile, there has been a significant increase in the use of alternative sanctions and informal ways of dealing with juvenile offenders. In order to systematically deal with this issue, the authors of this paper first specify the basic characteristics and advantages of the use of informal ways of dealing with juvenile offenders, also analysing the provisions of international documents and foreign legislative solutions. The application of the principle of opportunity related to juvenile offenders in our juvenile criminal legislation is not new, but is a long-standing practice, which is reflected in the current legal solution. The Juvenile Courts Act allows the wide application of the principle of opportunity in all phases of criminal proceedings against juvenile offenders. In practice, the most important application of the principle of opportunity is in the phase of preliminary proceedings where the decision is made by the Attorney General applying the provisions of the unconditional principle of opportunity (Art. 71), the conditional principle of opportunity (Art. 72), and a decision based on the principle of opportunity in the course of the execution of a sentence or educational measures (Art. 73). The authors analyse these provisions of the Juvenile Courts Act through the practice of the Municipal Attorney's Office in Split, citing individual cases and pointing out the advantages and disadvantages observed in their application.